

Diplomová práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Diplomová práce

Život a dílo českobudějovického biskupa Šimona Bárty

Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Bc. Marek Šmíd

Studijní obor: Teologie

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 2., navazující

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. března 2019

Bc. Marek Šmíd

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D., za cenné rady, připomínky i všestrannou pomoc při vedení práce.

OBSAH

Úvod	6
1. Náboženské poměry v roce 1918	10
2. Život Šimona Barty do roku 1920	13
3. Bártovo jmenování českobudějovickým biskupem	19
4. Redemptoristé v Českých Budějovicích	26
5. Úprava hranice českobudějovické diecéze	38
6. Spor o patronátní právo	41
7. Katolická akce a její rozvoj v českobudějovické diecézi	44
8. Šimon Bárta na cestách – jeho pobyty ve Francii a v Itálii	53
9. Mezinárodní napětí v Evropě ve druhé polovině 30. let a poměry v českobudějovické diecézi	61
10. Bártův skon a poměry v diecézi po jeho smrti	70
Závěr	72
Soupis pramenů a literatury	74
Český a anglický abstrakt včetně klíčových slov	80

Úvod

Předkládaná diplomová práce *Život a dílo českobudějovického biskupa Šimona Bárty* se zabývá osobností a dílem českobudějovického biskupa v letech 1920-1940 Šimona Bárty. Volně navazuje na moji bakalářskou práci *Osobnost českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1920-1940)*, kterou jsem obhájil na Katedře teologických věd Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích před dvěma lety, v roce 2017.

Již při heuristické fázi jsem si uvědomoval, že není nic obtížnějšího než navazovat na vlastní dřívější text tak, aby se buď neopakoval, a tak nesděloval již řečené, nebo nepouštěl do příliš podrobné analýzy, která by se ve svém marginálním výzkumu mýjela s tématem kvalifikační práce. Chtěl jsem se nicméně věnovat stejnému tématu, ale pojmout ho tentokrát jinak, nově.

Po delším přemýšlení jsem se rozhodl uspořádat diplomovou práci zcela odlišně. Pokud byla totiž bakalářská práce zaměřena více na vnitřní život diecéze, jak o tom svědčí kapitoly *Eucharistický kongres v Českých Budějovicích v roce 1927*, *Kněžský seminář v Českých Budějovicích*, *Bártova správa diecéze ve 30. letech* atd., rozhodl jsem se v nové kvalifikační práci orientovat text více mimo samotnou diecézi, tedy více do československého, resp. evropského prostoru.

Chtěl bych, aby bylo zřejmé, že vývoj českobudějovické diecéze nebyl určitým izolovaným plynutím dění, nýbrž že plně souvisel s děním v ostatních diecézích, tedy českými, resp. středoevropskými církevními dějinami v politicko-společenském kontextu meziválečného dvacetiletí. Diplomová práce se tak bude více zaměřovat na proměny českobudějovické diecéze ve 20. a 30. letech 20. století v souvislostech československo-vatikánských diplomatických jednání.

Vzhledem k takto stanovenému úkolu nemůže být výsledná práce vyváženým textem v čase, co se týká rozsahu kapitol, ale musí plně odrážet zejména možnosti archivních fondů, které jsem měl k dispozici. Již nyní mohu prozradit, že jádrem mé pozornosti zůstávají zejména události začátku (kapitoly 1-6) a konce (kapitoly 9-10) Bártova episkopátu, tedy klíčové okamžiky, jež se prolínají s dynamickým obdobím začátku a konce první, resp. druhé Československé republiky.

Pokud tak bude mít čtenář pocit, že se předložený text rozbíjí do nesourodých a nekompaktních částí, může to být částečně oprávněné, poněvadž diplomová práce představuje současně jakýsi mezistupeň zpracování, jakési metodologické východisko k dalšímu výzkumu. Čtenář se tak vlastně ocitá mezi uchopením tématu osobnosti Šimona Bárty v bakalářské práci a jeho komplexním zpracováním v podrobné biografii v zamýšlené disertační práci. Přesto se domnívám, že čtenář ocení značné množství podstatných detailů a souvislostí, které vhodně doplňují a prohlubují text bakalářské práce.

Cílem předložené diplomové práce je zasazení osobnosti Šimona Bárty a jeho českobudějovické diecéze v letech 1920-1940 do podstatných politicko-náboženských souvislostí v období meziválečného Československa, jež vycházejí především ze znalosti adekvátních diplomatických jednání mezi zástupci Svatého stolce a Československé republiky v tomto období. Z tohoto ohledu je největší prostor věnován otázce redemptoristické koleje v Českých Budějovicích, která bezpochyby na počátku 20. let 20. století nejvíce rozvířila jednání mezi politickými a církevními představiteli a zaměstnávala dokonce i hodnostáře Svatého stolce v Římě.

Proč je však tématem práce Šimon Bárta? Logicky se nabízejí určité důvody – byl pastýřem naší diecéze a byl jím v poměrně dramatické době. Navíc zpracování jeho života postrádáme v podrobné biografii. To všechno jsou spíše výzvy než důvody. Osobně musím vyznat, že pro mě je českobudějovický biskup

Šimon Bárta doslova fascinující osobností. Člověkem jihočeského venkova, který se prosadil ve velkém světě. Obdivuji jeho píli a obětavost, jeho nadšení a horlivost, jeho hlubokou zbožnost i skutečné znalosti. Přestože byl vybaven prestižní formací z Říma, *nehnal se* do úřadů a nebyl kariéristou. Byl nesen dobou, která z jeho osoby učinila osobnost. Jeho vkladem byla upřímnost a poctivost, s níž jednotlivé kroky podnikal. Jeho život byl plný zákrut a překážek, které se teprve při sepisování jeho životopisu začaly skládat do souvisejících celků a tvořit logické předpoklady jeho neplánovaného kariérního vzestupu. Bylo bezpochyby požehnáním pro jihočeské farníky, že jejich diecézi spravoval v letech 1920-1940 právě tento moudrý, laskavý a skromný pastor, který ji stabilizoval a plně integroval do české církevní správy.

Co se týká pramenů, výzkum výše uvedeného tématu představuje pro badatele poměrně *mravenčí* práci. Nemáme ji ulehčenou jedním či dvěma fondy archivu, které by pokrývaly celé jeho působení, ale jsme odkázáni na sbírání detailních informací po mnoha českých archivech několika diecézí. Postrádáme současně Bártovu dochovanou pozůstalost či jeho paměti nebo deníky, které by výzkum usnadňovaly a umožňovaly některá zjištění revidovat jeho pohledem.

Primárním zdrojem mého poznání je především Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze, zejména jeho rozsáhlé fondy *Politické zprávy – Vatikán* a *Zastupitelský úřad – Vatikán*. Dílčí věci konzultuji ve Státním archivu v Třeboni a v Národním archivu v Praze. Cenné jsou rovněž vydané prameny, především věstník českobudějovické diecéze *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis* či dobový tisk (*Čech, Hlas lidu, Venkov, Dorost, Jihočeská jednota, Lidové listy* atd.).

Z hlediska literatury se práce opírá spíše o syntetické texty k českým, resp. československým politickým či církevním dějinám. Jsou to např. Zlámalova *Příručka českých církevních dějin*, Dejmkovy *Počátky diplomatických vztahů mezi Československem a Vatikánem (1920-1921)*,

Kadlecova *Českobudějovická diecéze* či Kukánové *Československo-vatikánské vztahy v roce 1935*. V případě potřeby konzultuji rovněž práce zahraničních historiků, především anglické a italské provenience. Plné bibliografické údaje uvádím v soupisu pramenů a literatury v závěru této diplomové práce.

Práce je kromě *Úvodu* a *Závěru* rozdělena do deseti, převážně chronologicky pojatých kapitol. Tvoří ji 1. *Náboženské poměry v roce 1918*, 2. *Život Šimona Barty do roku 1920*, 3. *Bártovo jmenování českobudějovickým biskupem*, 4. *Redemptoristé v Českých Budějovicích*, 5. *Úprava hranice českobudějovické diecéze*, 6. *Spor o patronátní právo*, 7. *Katolická akce a její rozvoj v českobudějovické diecézi*, 8. *Šimon Bárta na cestách – jeho pobyty ve Francii a v Itálii*, 9. *Mezinárodní napětí v Evropě ve druhé polovině 30. let a poměry v českobudějovické diecézi* a 10. *Bártův skon a poměry v diecézi po jeho smrti*.

Základní metody, jež jsou v předkládané diplomové práci použity, tvoří deskriptivní analýza Bártových aktivit, která zohledňuje komparativní přístup zohledňující život v jiných diecézích země i život v téže – českobudějovické – diecézi v jiném časovém období. Dále je použita analyticko-syntetická metoda, spojená s následnou interpretací zjištěných faktů. K nim je přistupováno historickou a filozofickou metodou. Doplnující metodou, ne však vždy snadno aplikovatelnou, je hermeneutika, tedy výklad společensko-historických jevů, ve snaze odhalit jedinečnost analyzovaných textů a pramenů a zdůraznit jejich neopakovatelnost v kulturním i duchovním vývoji českých církevních dějin první poloviny 20. století.

1. Náboženské poměry v roce 1918

Vstupujeme do životního příběhu českobudějovického biskupa Šimona Barty na přelomu 10. a 20. let 20. století. Krátce poté, co utichly zbraně válčících stran v konfliktu první světové války, dostala konečně slovo diplomacie velmocí, aby otevřela zcela novou kapitolu v dějinách lidstva. Věřila, že tu šťastnější, mírovou. Vlekoucí střet vyčerpал oba válečné tábory natolik, že se nikdo – snad kromě Spojených států amerických – necítil nezpochybnitelnou světovou autoritou. Právě skončený konflikt změnil rovněž roli Svatého stolce, který se jím vymanil z dlouhodobé mezinárodní izolace, a stal se zodpovědným *hráčem* mezinárodních vztahů, jehož diplomatickými úspěchy byly především charitativní a humanitární akce, jimiž papež ukázal, že jedinou cestou pro překonání napětí sekularizované Evropy při budování moderní kultury představuje mír, porozumění a klid zbraní. Jeho kritický hlas na adresu velmocí po světovém konfliktu neutichl, ba právě naopak – zbaven možnosti podílet se na novém evropském pořádku, po podpisu mírových smluv zesílil. Jeho představitelé podrobili kritice i výsledky mezinárodního uspořádání z Versailles.¹

S nárůstem prestiže Svatého stolce po roce 1918 poněkud kontrastovalo jeho vnímání v českých zemích po velké válce, kde se církve jevila jako přežitek starého, zkostnatělého světa, který měl zmizet s porážkou Ústředních velmocí. Nebyly však samotné, i v jiných zemích se objevovaly útoky na duchovní; v řadě zemí chtěly radikální skupiny katolickou církev jako součást starých elit zničit. Není proto náhodou, že se po jejím skončení vytvořily předpoklady k dalšímu růstu nacionalizmu, ať již ve fašistické Itálii, nacistickém Německu či v jiných částech světa, jenž se stal do značné míry protiváhou papežské univerzality

---

¹ Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale, annus XII, volumen XII, Roma 1920, s. 209-218.

a jejího nadnárodního postoje.² Teprve události meziválečného dvacetiletí, zejména ostrá konfrontace Svatého stolce s autoritativními a totalitními režimy, překonaly tradiční nevraživost vůči katolické církvi, takže se papež opět stal uznávanou autoritou, která překonala politický ústup z velmocenské scény, do nějž jej směřovali antimodernistický papež Pius X. a jeho státní sekretář Rafael Merry del Val.³

Vstup katolické církve do nového československého státu na podzim 1918 nebyl vůbec jednoduchý. Tvrdé a často nespravedlivé vystupování proti katolicizmu, jak je symbolizovaly stržení Mariánského sloupu v Praze na Staroměstském náměstí v listopadu 1918, kácení soch světců, drancování kostelů či odstraňování křížů ze škol a veřejných prostor, naplňovalo církev obavami z poválečného hněvu sekularizované společnosti. Církev byla liberálními a socialistickými kruhy označena za spoluviníka rakouského útisku. Sama byla naopak přesvědčena, že to byla vláda, kdo byl prodchnut nepřátelským duchem, který se projevoval nedodržováním (církevního) práva, protěžováním nově vzniklých církví či snahou nahradit víru a křesťanské mravy ateizmem a laickou morálkou.⁴

Po válce opustilo církev, zejména v Čechách, na milión věřících, z nichž část vstoupila do nově vzniklé Církve československé, část obyvatel však zůstala trvale bez vyznání. Silné skupiny obyvatel byly naladěny protikatolicky. Poklesl zájem o studium teologie. Pražský arcibiskup Pavel Huyn a olomoucký arcibiskup Lev Skrbenský z Hříště byli donuceni rezignovat. Nejvýraznější hlas našlo antikatolické hnutí v myšlence odluky církve od státu, která však nakonec

---

² PETRÁČEK, Tomáš, *Velká válka 1914-1918 a sebedestrukce Západu. Několik reflexí k příčinám a důsledkům první světové války*, Kontexty. Časopis o kultuře a společnosti 6, 2014, č. 3, s. 36.

³ POLLARD, John F., *The Papacy in Two World Wars. Benedict XV and Pius XII compared*, in: *International Fascism 1919-45*, eds. Gert Sørensen a Robert Mallett, London 2002, s. 90.

⁴ KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české, XIII. (1918-1929)*, Praha – Litomyšl 2000, s. 151.

nebyla – právě pro odpor slovenských katolíků a nerozhodnost některých českých politických stran – realizována.⁵ Navzdory tomu přijal československý parlament několik zákonů omezujících církevní vliv ve školství, uvolňujících náboženskou výchovu a myšlenku odluky zakotvil v ústavě z roku 1920. Na Slovensku se podobný protikatolický tábor nevytvořil a odpady od víry byly spíše ojedinělé, naopak tradiční religiozita slovenského prostředí oslabovala sílu útoků na katolicismus v republice obecně.

---

⁵ MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky. 1918-1924*, Brno 2005, s. 14.

2. Život Šimona Bárty do roku 1920

Šimon Bárta se narodil ve čtvrtek dne 27. října 1864 v jihočeské obci Žimutice v domě č. 7 rodičům koláři Tomáši Bártovi a jeho přítelkyni Kateřině Faktor(ové); svatba Šimonových rodičů se konala teprve v únoru 1870. Bártova rodná vesnice, písemně doložená již v roce 1261, tvořila osadu obce Bečice v okrese Týn nad Vltavou, přičemž se jako samostatná obec oddělila teprve v roce 1924. Do Týna nad Vltavou to bylo z Žimutic dvě hodiny pěší chůze, na povoze půl hodiny. Žimutice se nacházely v mírně zvlněné krajině, bohaté na lesy a rybníky, položeny 443 metrů nad mořem. Nádherné scenérie krajiny kolem Žimutic i obce samotné vytvářel potok Židova strouha, na němž leží Žimutický rybník. Nejvýraznější dominantou obce byl v této době bezpochyby jednolodní gotický kostel sv. Martina ze 14. století s barokním interiérem, obklopený hradební zdí s barokní branou a výklenkovou kaplí se sochou sv. Jana Nepomuckého z 18. století. Právě zde, v kostele sv. Martina, byl Šimon den po svém narození, dne 28. října, pokřtěn. Jeho kmotry se stali František Valeš a Anna Faktor(ová).⁶

Jako moudrý a ctižádný chlapec zvládl Šimon Bárta základní a střední školu bravurně. Po maturitě na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích zahájil studium teologie a filozofie na papežské univerzitě Propagande Fide v Římě. Zde, v bazilice Svatého Jana v Lateránu (San Giovanni in Laterano), jež bývá označována jako Matka a hlava všech kostelů Města a světa, byl v březnu 1889 – společně s dalšími dvěma bohoslovci české koleje Josefem Sabitzerem a Josefem Švecem – vysvěcen na kněze.⁷ Jen pro zajímavost, v téže bazilice byl

---

⁶ Státní okresní archiv Třeboň, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, inv. č. 6626, poř. č. 5, Žimutice; POCHÉ, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech 4*, Praha 1982, s. 423; <https://cs.wikipedia.org/wiki/Žimutice> [staženo dne 12. prosince 2018].

⁷ *Čech*, 23. 3. 1889.

o jedenáct let dříve vysvěcen na kněze Giacomo Paolo Giovanni Giambattista della Chiesa, který byl v konkláve v roce 1914 zvolen papežem Benediktem XV. Bylo to právě tento muž, který měl při volbě Šimona Barty českobudějovickým biskupem v roce 1920 hlavní a poslední slovo.

Musíme zde současně doplnit kontext Bártova studia na Apeninském poloostrově. Itálie totiž procházela v 80. letech 19. století, kdy zde tento nadaný bohoslovec studoval, značně dynamickým obdobím. Bylo patrné cítit, že papež Lev XIII. otupil krátce po svém nástupu na svatopetrský stolec ostrí výpadů svého předchůdce Pia IX. vůči Itálii a zaujal k ní poměrně otevřený postoj, i když papežství bylo nadále vnímáno jako nepřítel sjednocené Itálie. Na rozdíl od Velké Británie a Francie, které patřily v 19. století mezi průmyslové velmoci, byla Itálie převážně agrární zemí, výrazně rurálním prostředím s nerozvinutým průmyslem. Rozvoj manufaktur a nástup první průmyslové revoluce se stal fenoménem teprve přelomu 19. a 20. století. Katolická církev stále považovala kapitalismus za důsledek filozofického a politického liberalismu, který byl spjat především s nekatolickým prostředím, a to se židy a protestanty. Proti liberalismu jako sobeckému individualizmu ostře vystoupil papež Lev XIII. v encyklice *Immortale Dei* v listopadu 1885, kde jej opakovaně napomenul, že umožnil ziskuchtivým jedincům vykořisťovat své bližní a vyzvedl lidskou důstojnost dělníka, který nemá být oceňován jen podle pracovních schopností a dovedností, ale rovněž podle vlastních duchovních potřeb.⁸ Lev XIII. se musel v této době současně potýkat s důsledky průmyslové revoluce, která se postupně prosazovala, zejména s migrací, urbanizací a proletarizací, která s sebou přinášely i další neblahé jevy jako například masovou migraci Italů do zámoří.

S trochou nadsázky můžeme prohlásit, že papež Lev XIII. šel s moderní dobou. Za jeho pontifikátu bylo založeno téměř dvě stě padesát (arci)diecézí,

---

⁸ GURRIERO, Elio, ZAMBARBIERI, Annibale, *La Chiesa e la societa industriale*, I. (1878–1922), Milano 1990, s. 211

většinou mimo Evropu, a dva patriarcháty. Zřízeny byly nové mužské a ženské řeholní řady a otevřeny četné teologické fakulty. Jeho pokus přizpůsobit katolickou církev době zvýšil bezpochyby prestiž papežství. Lev XIII. podporoval studium astronomie a přírodních věd ve Vatikánu a v roce 1883, krátce po Bártově vysvěcení na kněze, zpřístupnil vatikánské archivy všem vědcům bez ohledu na jejich náboženské vyznání. S evropskými velmocemi – na rozdíl od svého předchůdce – udržoval korektní diplomatické vazby.

Papež Lev XIII. byl nejpokrokovějším a nejmodernějším papežem 19. století. Intenzívně se zajímal o sociální otázku, přičemž vydal četné encykliky, v nichž se poprvé v dějinách církve věnoval řešení sociální otázky. Za jeho pontifikátu došlo k výraznému nárůstu diplomatického zastoupení evropských zemí u Svatého stolce, což pomáhalo překonávat jeho izolaci jako dědictví pontifikátu Pia IX. Právě příznivější atmosféra pro rozvoj vědeckého bádání a pokusy řady papežských teologů o nové pochopení, respektive přehodnocení víry vyústily v 90. letech ve vydání sociální encykliky *Rerum Novarum* a v rozvoj tzv. modernistického hnutí.⁹

Po návratu do českých zemí působil Šimon Bárta od roku 1889 v obci Sedlice u Blatné v jižních Čechách, kde se stal kaplanem ve farním barokním kostele sv. Jakuba Většího z poloviny 18. století. Post faráře tu zastával v době Bártova kaplanování Václav Kašpárek, místní farář v letech 1882-1894.¹⁰ Na konci 19. století měla obec, povýšená na město v roce 1801, přibližně 200 domů s 2.000 obyvateli. Za zmínku stojí rovněž informace, že na přelomu století byla Sedlice největší katastrální obcí na Blatensku.¹¹

Mladý novokněz Šimon Bárta zde však nepobyl dlouho, neboť byl již dva roky po svém vysvěcení přeložen do Českých Budějovic, kde se stal prefektem

---

⁹ REARDON, Bernard M. G., *Roman Catholic Modernism*, Stanford California 1970.

¹⁰ *Catalogus Ecclesiasticus Almae Dioecesis Bohemo-Budvicensis*, 1890, s. 139.

¹¹ Pamětní kniha obce Sedlice, uložena v Městském úřadu Sedlice. Za tuto informaci děkuji místní kronikářce paní Janě Smolové.

místního chlapeckého biskupského semináře. Zároveň zde ode dne 9. prosince 1891 vyučoval náboženství jako výpomocný katecheta na gymnáziu.¹² Krátce po odchodu Šimona Bárty ze Sedlice se novým kaplanem stal Václav Karták, který zde působil až do roku 1904. V roce 1898 byla místní farnost povýšena na děkanství (1898).¹³

Ani v Českých Budějovicích však nesetřval Šimon Bárta příliš dlouho. Již v roce 1893 byl přeložen do Pelhřimova, kde působil jako profesor náboženství na místním gymnáziu až do roku 1908. V této době, v roce 1906, podal prostřednictvím pražského advokáta Julia Nejedlého trestní oznámení na vysokoškolského profesora a politika Tomáše Garrigua Masaryka. Aféra souvisela se známým případem Karla Judy, profesora češtiny a němčiny na místní reálce v Prostějově, kterého místní farář Karel Dostál-Lutinov obvinil z nevhodné – nepravdivé a nanejvýš urážlivé pro všechny věřící lidi – předmluvy v katalogu městské výstavy, do níž napsal, že náboženství „*lidské není nic jiného než řemeslo a obchod, které nikdy nešlo za ideály božskými, nýbrž za světským úspěchem.*“¹⁴

Profesor Tomáš Garrigue Masaryk, který se postavil na stranu obviněného Karla Judy, se domníval, že vliv kněží ve škole je teologicky účelový, neboť katecheti nepřispívají k *uctívání* náboženství. Jejich cílem bylo podle něho kontrolovat život veškerých učitelů, podržet si sociální vliv nad žáky a jejich prostřednictvím i nad rodiči. Tyto výroky, které doplnil o nešťastný výrok – „*Katecheta na dnešních školách není než denunciant rakouskou vládou*

---

¹² Čech, 16. 1. 1892; Státní okresní archiv České Budějovice, fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice, (1852) 1868-1953, inv. č. 6, sig. I/b-1, Školní kronika 1869-1938.

¹³ Pamětní kniha obce Sedlice, uložena v Městském úřadu Sedlice.

¹⁴ Venkov. Orgán České strany agrární, 19. 4. 1906; DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Karel Dostál-Lutinov contra Karel Juda*, Prostějov 1906, s. 3-4.

*placený, nic jiného.*¹⁵ – zopakoval i během vzrušené debaty U Helmů ve Vodičkově ulici v Praze dne 24. ledna 1906. Žalující katecheti považovali Masarykův útok za nadávku a požadovali odsouzení jeho hlasatele za zločin rušení náboženství. Tzv. proces s katechetou, který univerzitní profesor Tomáš Garrigue Masaryk nakonec vyhrál, poněvadž přestupkový soud uznal, že urazit celý stav katechetů společně nelze, byl ve finále vítězstvím prostějovského profesora Karla Judy a předzvěstí tzv. kulturního boje, který se naplno projevil až v podmínkách Československa po roce 1918.¹⁶

Po návratu do Českých Budějovic na začátku 20. století pokračoval Šimon Bárta ve výuce náboženství jako katecheta na Jirsíkově gymnáziu. V krátké době byl jmenován biskupským notářem a konzistorním radou a zapojil se do veřejného dění ve městě.¹⁷ Během svého života byl společensky mimořádně aktivní, přispíval např. do časopisů *Kazatelna*, *Vychovatel*, *Katolické listy* atd., přednášel pro veřejnost a kulturně se angažoval. Byl rovněž činným členem mnoha spolků, ať se již jednalo o literární sdružení *Vlast*, náboženský a podpůrný spolek akademiků *Družstvo Arnošta z Pardubic* v Praze, spolek na podporu chudých studentů, Spolek katechetů v Království českém či později Klub duchovenstva Československé strany lidové v Čechách, Sdružení katolické mládeže v Československu nebo mnohé další. V roce 1894 Šimon Bárta finančně přispěl na rekonstrukci katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích.¹⁸

Svoji povahou byl Šimon Bárta otevřený, milý a moudrý člověk. Současníci obdivovali zejména jeho hlubokou zbožnost, obětavost, přímost,

---

¹⁵ Národní archiv, fond Policejní ředitelství v Praze, PP 1900-1907, sign. M1/289, čj. 2710/1906, koncept policejní zprávy pro státní nadvládnictví v Praze o průběhu schůze moravských studentů *U Helmů* v Praze.

¹⁶ TOTH, Daniel, *Studie o Masarykovi*, Hradec Králové 2003, s. 93.

¹⁷ HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 11; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, VII. (1918-1949), Olomouc 2010, s. 102-103; WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta – pilíř katolické tradice na jihu Čech*, *Verba Theologica* 12, 2007, s. 56-57.

¹⁸ *Čech*, 19. 3. 1894, resp. 3. 2. 1894, resp. 5. 2. 1894, res. 3. 8. 1894.

horlivost a oddanost církvi.¹⁹ Velmi trefně vystihl Bártovu povahu katolický list *Čech*, který v předvečer jeho zvolení biskupem napsal: „*Prof. Bárta je ryzí svérázná česká povaha, která ví, co chce a neustane, až dobrou věc také uskuteční. Jest velice nadaný a vzdělaný, čímž i nyní přes všechny štvance nevěrecké studenstvu imponuje, zvláště když je všeobecně známo, že je knězem nejen horlivým, nýbrž i svědomitým a neúhonným, který po hodnostech a poctách netouží.*“²⁰ Poněvadž značnou část svého života strávil Šimon Bárta mezi mládeží, usiloval o její dobro a rozvoj, ať se již jednalo o studentský, dělnický či zemědělský dorost.²¹ Dlouhodobě se zajímal rovněž o téma křesťanské rodiny.

---

¹⁹ *Dorost. Věstník české mládeže pro vzdělání, zábavu a poučení*, 1. 12. 1920.

²⁰ *Čech*, 20. 11. 1920.

²¹ *Dorost*, 1. 11. 1934.

3. Bártovo jmenování českobudějovickým biskupem

Dne 10. února 1920 zemřel českobudějovický biskup Josef Antonín Hůlka, který spravoval diecézi od roku 1907. Svatý stolec zahájil jednání o jeho nástupci krátce po biskupově pohřbu dne 13. února. Státní sekretář Svatého stolce Pietro Gasparri požádal apoštolského nuncia v Praze Clementa Micaru, aby zjistil názor českých církevních hodnostářů na obsazení postu v Českých Budějovicích. Hůlkův nástupce měl být do značné míry jeho opakem – člověkem rozhodným a vzdělaným, knězem s autoritou, osobou nábožensky pevnou. Dotazování proto byli jak pražský arcibiskup František Kordač a pomocný královéhradecký biskup Karel Kašpar, tak významní církevní představitelé, např. vyšehradský kanovník František Zapletal, metropolitní kanovník u sv. Víta Mořic Pícha a mnozí další, kteří se vyjadřovali k lidské, duchovní, morální a pastorační kvalitaci navrhovaných kandidátů. Většina z nich se shodla na vysokých odborných, morálních i lidských kvalitách Šimona Barty, jehož upřednostňoval rovněž apoštolský nuncijs v Praze Clemente Micara.

Jméno Šimona Barty však nebylo jediné, jež apoštolský nuncijs Clemente Micara Svatému stolci dne 10. března 1920 předložil. Mezi dalšími kandidáty na českobudějovického biskupa se kromě zmiňovaného Šimona Barty objevila trojice málo známých jmen církevních představitelů: František Vaněček, Václav Kotrch a Jan Budař, kteří byli podle konzultátorů apoštolského nuncia k této službě nejpovolanejší. První zmiňovaný byl vyšehradský kanovník a spoluzakladatel Katolicko-národní strany konzervativní, skvělý organizátor a spisovatel František Vaněček,²² jenž byl doporučen jak královéhradeckým pomocným biskupem Karlem Kašparem, tak pražským arcibiskupem

---

²² K osobnosti Františka Vaněčka podrobněji: MAREK, Pavel, *Čeští křesťanští sociálové. Příspěvek k problematice programových a organizačních základů českého politického katolicismu v letech 1894-1938*, Olomouc 2011, s. 319-321.

Františkem Kordačem. Druhým zmiňovaným byl Václav Kotrch, pilný kněz, literát a probošt v Roudnici nad Labem, rodák z jihočeské obce Jinín u Strakonice, jenž se výrazně zasloužil o rozkvět náboženského života v místě svého působiště. Posledně zmiňovaným vhodným kandidátem na post budoucího českobudějovického biskupa byl Jan Budař, absolvent teologie v Římě, kde byl rovněž v roce 1892 – tři roky po Šimonu Bártovi – vysvěcen. Po návratu do vlasti byl ustanoven katechetou v Klatovech, později působil v semináři v Českých Budějovicích.

Se sdělovanými jmény vhodných kandidátů zjišťoval apoštolský nuncius Clemente Micara i názory biskupů a významných církevních představitelů.²³ Názor českého tisku, a tedy i veřejnosti, se v mnoha ohledech lišil od stanoviska církevní hierarchie. Na stránkách dobových novin se objevovala zcela jiná jména vhodných kandidátů, a to kněze a politika Františka Jana Kroihera, bývalého dvorního kaplana Ladislava Dvořáka či profesora českobudějovického semináře Karla Slavíka.

Nejvýznamnějším z mediálně prezentovaných osobností byl samozřejmě František Jan Kroiher, který působil od 90. let 19. století v duchovní správě na jihočeském venkově, nejprve v Blatné, později v Borovanech a od roku 1914 v Ledenicích. Po rezignaci Jindřicha Šimona Baara zastával dokonce post předsedy *Jednoty katolického duchovenstva*.²⁴ Kromě aktivit v reformním katolickém táboře se angažoval i politicky: v roce 1918 se stal poslancem Revolučního Národního shromáždění za agrární stranu a o dva roky později senátorem Národního shromáždění. Byl skvělým řečníkem, vynikajícím organizátorem, milým společníkem, knězem se zájmem o sociální oblast, který

---

²³ ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, Jihočeský sborník historický 83, 2014, s. 326.

²⁴ FRÝDL, David, *Zrod Církve československé (husitské)*, in: 90 let Církve československé husitské, eds. Zdeněk Kučera a Tomáš Butta, Praha 2010, s. 25.

dbal o rozvoj duchovního i materiálního blaha svých farníků.²⁵ Jeho čínorodé aktivity v rámci církve logicky přerostly v politickou angažovanost v rámci agrární strany, což z něj sice činilo „populární a známou postavu v širších lidových vrstvách,“ na druhé straně vzbuzovalo nedůvěru mezi představiteli církevní hierarchie.²⁶ Z tohoto důvodu byl především pro vatikánského diplomata v Československu Clementa Micaru nepřijatelný.²⁷

Pokud hledíme na aktivity Františka Jana Kroihera optikou jeho sympatií k reformnímu hnutí, dávanými do souvislostí s jeho cestou za papežem Benediktem XV. v létě 1919, tento kněz naopak považoval svého *protikandidáta* Šimona Bártu za muže příliš římského ducha, jemuž chybí upřímný vlastenecký zápal. V listu svému příteli Jindřichu Šimonu Baarovi jej dokonce neváhal označit za „muže strohého, jenž ještě v říjnu [myšleno 1918 – pozn. MŠ] mluvil k studentům málo vlastenecky a dosud se nezmohl ani na chléb s nebe,“²⁸ přičemž poukázal, že jeho nominace na českobudějovický stolec nebyla výsledkem vlastního rozhodnutí, ale spontánní akcí ministra školství Gustava Habrmana, který jej bez jeho vědomí navrhl ministru zahraničí Edvardu Benešovi a předseda agrárníků Antonín Švehla a jeho blízký přítel s tím vyjádřil souhlas.

Svých limit si byl bezpochyby František Jan Kroiher vědom. V listu jindřichohradeckému archiváři a knězi Františku Teplému vyslovil přesvědčení,

---

²⁵ *Jihočeská jednota*, 28. 11. 1941.

²⁶ MAREK, Pavel, *Senátor agrární strany František Jan Kroiher*, in: *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 24.-25. května 2006*, ed. Blanka Rašticová, Uherské Hradiště 2006, s. 109.

²⁷ Následně se František Jan Kroiher podřídil Svatému stolci a domácí katolické hierarchii a přestal být *problematickou osobností*. Nadále se věnoval aktivitám na půdě senátu, činnosti v rámci agrární strany a v neposlední řadě povinností ve své ledenické farnosti. V roce 1937 se František Jan Kroiher stal titulárním kanovníkem českobudějovické katedrální kapituly. Zemřel v Ledenicích dne 17. června 1948 ve věku 76 let. Je pochován na místním hřbitově.

²⁸ MAREK, Pavel, *České schisma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Rosice u Brna 2000, s. 147.

že odpor církevních kruhů k jeho kandidatuře na uprázdněného místo na biskupský stolec do Českých Budějovic vychází z jeho sympatií k reformnímu duchovenstvu. Doslovně zde napsal: „... návrh už je v Římě, a to v první řadě na Š [Šimona – pozn. JC] Bárta. Pro mne to není ovšem žádným zklamáním, poněvadž mi bylo jasno, že předseda Jednoty žádající reformy nemůže se státi biskupem. Jen je mi líto, že vláda nemohla, resp. nedovedla použití kandidatury k tomu, aby znemožnila kandidatury lidí á la Bárta.“²⁹

Vzhledem k výše řečenému se proto ministr zahraničí Edvard Beneš na jaře 1920 postavil kandidatuře Šimona Bárty. Apoštolský nuncius v Praze Clemente Micara ovšem spatřoval v Kroiherově jmenování politické ambice agrárníků na jihu Čech, takže jej jako zcela nevhodného – s ohledem na jeho politické angažování – odmítl. Dne 8. dubna 1920 pozval sekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Svatého stolce Bonaventura Cerretti československého vyslance u Svatého stolce Kamila Kroftu do státního sekretariátu, aby jej oficiálně informoval o pretendentu na uprázdněný českobudějovický stolec – oficiálně mu představil katechetu na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích Šimona Bárta, s římskou formací, jehož prezentoval jako jediného vhodného kandidáta.³⁰

Po průtazích ze strany ministerstva zahraničních věcí ohledně vhodnosti Bártovy osoby obdržel Kamil Krofta odpověď Prahy teprve dne 17. dubna 1920. Edvard Beneš v ní uvedl, že je „*kandidatura Šimona Bárty pro nás nevhodná.*“ Současně Praha nařídila československému vyslanci zjistit, jak by Svatý stolec reagoval na případnou kandidaturu bývalého císařského kaplana a preláta v Českém Krumlově Ladislava Dvořáka. Církevním představitelům Svatého stolce však tento kněz známý nebyl, a proto v něm neviděli adekvátního

---

²⁹ CUKR, Jiří, *Bílá vrána v černém šatě. Životní pouť Františka Jana Kroihera (1871-1948)*, rukopis rigorózní práce FF JU, s. 128.

³⁰ KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník 1919-1922*, ed. Jindřich Dejmek, Praha 2009, s. 28.

kandidáta.³¹ S ohledem na paralelní jednání o obsazení tří biskupských stolců na Slovensku se československá strana nakonec rozhodla, že nebude nezbytně trvat na Kroiherově kandidatuře, ale vyjde vstříc církevním kruhům tak, aby mohla jejich vstřícnost vyžadovat výměnou za svého kandidáta pro některý ze slovenských biskupských stolců.³²

Jak jsme v souvislosti s Bártovou aktivitou nespokojených katechetů naznačili výše, odpor ministra zahraničí Edvarda Beneše, resp. prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka k Šimonu Bártovi se nezakládal na racionální úvaze, ale na dosud nevyhaslých emocích z počátku 20. století, kdy stál tento kněz během tzv. Judovy aféry v roce 1906 v čele 308 katechetů, kteří žalovali Tomáše Garrigua Masaryka pro urážku na cti.³³

Jméno jihočeského katechety tak jistě *uvízlo* T. G. Masarykovi v paměti a ten jej zřejmě o čtrnáct let později na takto vysoký církevní post, kde bylo potřeba věrných a oddaných kněží mladé republiky, odmítl exponovat. Jméno Šimona Bárty rezonovalo i v levicových a pravicových kruzích, takže např. agrární list *Venkov* dával v dubnu 1920 jeho jméno do souvislosti této staré aféry poměrně nevybíravými slovy: „*Jeho [myšleno Bártova – pozn. MŠ] kvalifikace pozůstává hlavně v tom, že před 15 lety jako osvědčený harcovník ecclesiae militantis zaranžoval pověstný proces 250 katechetů proti prof. dr. T. G. Masarykovi proto, že tak výstižně charakterisoval činnost klerikálních katechetů.*“³⁴ S ohledem na řečené je dokonce možné, že za článkem *Venkova* stál jeho *rival* agrárník František Jan Kroiher.

Trpělivost Svatého stolce při setrvání na osobnosti Šimona Bárty přinesla nakonec kýžené plody, neboť československá strana rezignovala. Dne 24. září

---

³¹ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze (dále jen AMZV), Politické zprávy – Vatikán, 1920, Krofta 16. 4. 1920; KROFTA, *Diplomatický deník*, s. 33.

³² Tamtéž, s. 36; AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1920, Krofta 22. 4. 1920.

³³ MAREK, Pavel, *Setkání. Osobnost v politickém a veřejném životě na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2010, s. 72; MASARYK, Tomáš Garrigue, *Zrcadlo katechetům*, Praha 1906, s. 16.

³⁴ *Venkov. Orgán České strany agrární*, 20. 4. 1920.

1920 uvedl Kamil Krofta v pravidelné zprávě z Říma, že „*vláda oznámila nunciovi Micarovi svůj souhlas s těmito kandidáty biskupství v naší republice: Kmetko, Blaha, Vojtaššák, Hromada, Bárta,*“³⁵ přičemž bezpodmínečně trvala na jmenování Mariána Blahy na některý z uprázdněných slovenských stolců. Boj o biskupství v Českých Budějovicích tak byl ukončen, poněvadž se obě strany shodly na přijatelném kompromisu, který byl možným maximem v linii stát-církev k oboustranné spokojenosti. Církevní představitelé prosadili *svého kandidáta* do Českých Budějovic, politici hodnostáři naopak své dva kandidáty – zmíněného Mariána Blahu do Banské Bystrice a Jána Vojtaššáka na Spiš – na slovenské biskupské posty. Dne 16. prosince 1920 papež Benedikt XV. jmenoval šestapadesátiletého Šimona Bárta biskupem.³⁶

Vysvěcen a intronizován byl Šimon Bárta v katedrále sv. Mikuláše v neděli 20. února 1921. Stalo se tak za osobní účasti pražského arcibiskupa Františka Kordače, litoměřického biskupa Josefa Grosse a pražského pomocného biskupa Jana Sedláka. Šimon Bárta se stal osmým ordinářem v dějinách diecéze.³⁷

Pokud byla jeho volba v posledku rozhodnutím Benedikta XV., téměř celý episkopát Šimona Bárty se odehrával v období pontifikátu Pia XI., kterého dnes řadíme mezi nejschopnější a nejvýraznější církevní představitele moderní doby. Co se týká jeho osobnosti, Pius XI. byl na jedné straně osobně věcný, inteligentní a důkladný, na druhé straně temperamentní, cílevědomý a houževnatý. Byl rovněž přesvědčeným optimistou a nadšeným cyklistou, turistou a horolezcem – než se stal nejvyšším představitelem katolické církve, zdolal mnohé italské čtyřtisícovky.³⁸ Svoji povahou a charakterem nebyl Pius XI.

---

³⁵ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1920, Krofta 24. 9. 1920.

³⁶ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, č. 7, 1940, s. 33.

³⁷ Srovnej *Čech*, 6. 2. 1921, kde se uvádí, že Šimon Bárta bude českobudějovickým biskupem vysvěcen v Praze.

³⁸ FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, Kostelní Vydří 2006, s. 280; CONFALONIERI, Carlo (ed.), *Pio XI visto da vicino*, Milano 1993, s. 166-169.

demokratem, jeho vztah k liberalizmu byl značně uvolněný a podmíněný dobovým politickým děním v Evropě. Jeho styl řízení, jak o tom svědčí výpovědi vysokých církevních hodnostářů, byl autokratický. V zahraniční politice Svatého stolce upřednostňoval jednání s dotčenými státy přímo, nikoliv prostřednictvím politických stran, i když to byly strany katolické. Výsledkem papežových politicko-náboženských představ se staly četné konkordáty, které Svatý stolec ve 20. a 30. letech 20. století uzavřel – v roce 1922 byl ratifikován konkordát Svatého stolce s Lotyšskem, 1924 s Bavorskem, 1925 s Polskem, 1927 s Rumunskem a Litvou, 1929 s Itálií a Pruskem, 1932 s Bádenskem, 1933 s Německem, 1934 s Rakouskem a 1935 s Jugoslávií. Od jara 1931 využíval Pius XI. pro komunikaci s věřícími Vatikánský rozhlas, který se za druhé světové války stal významným prostředkem k ovlivňování evropského a amerického veřejného mínění. Mezi jeho nejbližší spolupracovníky patřili státní sekretáři Pietro Gasparri a Eugenio Pacelli.³⁹

---

³⁹ Podrobněji k osobnosti Achilla Rattiho, pozdějšího papeže Pia XI. např.: DELL'ORTO, Umbelo, *Pio XI. Un papa interesente*, Milano 2008; FATTORINI, Emma, *Pio XI, Hitler e Mussolini. La solitudine di un papa*, Torino 2007; GENTILE, Emilio, *Contro Cesare. Cristianesimo e totalitarismo nell'epoca dei fascismi*, Milano 2010; CHIRON, Yves, *Pio XI. Il papa dei patti lateranensi e dell'opposizione ai totalitarismi*, Milano 2006; PURICELLI, Carlo, *Un „Papa Brianzolo“. Le radici culturali di Achille Ratti, Pio XI*, Milano 1991; RONZONI, Domenico Flavio, *Achille Ratti. Il prete alpinista che diventò papa*, Missaglia 2009; STELLA, Giordano, *Pio XI. Il papa dei concordati*, Milano 2009; WOLF, Hubert, *Il Papa e il Diavolo. Il Vaticano e il Terzo Reich*, Roma 2008; ZAGHENI, Guido, *La croce e il fascio. I cattolici italiani e la dittatura*, Milano 2006.

4. Redemptoristé v Českých Budějovicích

Pokud působily v českobudějovické diecézi v době episkopátu Šimona Bárty četné mužské církevní řády, které měly na jihu Čech své kláštery, žádný z nich se nestal předmětem ostrého sporu v československo-vatikánských vztazích a žádný z nich nepolarizoval obyvatelstvo v národní linii, jak se to stalo v případě redemptoristů v Českých Budějovicích.

Řeholní život na jihu Čech byl skutečně bohatý. V českobudějovické diecézi působili cisterciáci s klášteřem ve Vyšším Brodě, augustiniáni s klášteřem v Domažlicích, servité s klášteřem v Nových Hradech, minorité s klášteřem v Českém Krumlově, františkáni s klášteřem v Bechyni a Jindřichově Hradci, kapucíni s klášteřem v Sušici a v Horšovském Týnu, dominikáni s klášteřem v Třeboni, premonstráti s klášteřem v Milevsku, Frymburku, Světlíku a jinde, johanité v klášteřem ve Strakonici, Radomyšli a jinde, redemptoristé s klášteřem v Českých Budějovicích, Libějovicích a jinde a další. Ženské církevní řády byly též početné, např. premonstrátky, Anglické Panny, školské sestry, františkánky, sestry Nejsvětější svátosti atd. Zatímco mužské kongregace se věnovaly především pořádání lidových misí, exerciciím, kázáním, péči o poutní místa a činnosti v duchovní správě, ženské církevní řády se věnovaly převážně školské a charitativní činnosti. Na území diecéze působilo přibližně osm set řeholníků a řeholnic.⁴⁰

Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristé) byla založena sv. Alfonzem z Liguori v roce 1732. Její myšlenky a zásady byly přeneseny do Vídně moravským katolickým knězem Klementem Mariou Hofbauerem-Dvořákem v roce 1820. Smyslem kongregace bylo následovat Ježíše Krista,

---

⁴⁰ Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv, karton 1665; ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin. Doba československého katolicismu (1918-1949)*, VII., Olomouc 2010, s. 310-311.

hlásat Boží slovo chudým a žít podle evangelijních rad chudoby, čistoty a poslušnosti. Do českých zemí přišli její řeholníci o tři desetiletí později, v 50. letech 19. století. Svůj první dům založili v Koclířově u Svitav na Moravě v roce 1849,⁴¹ v roce 1856 přišli do Prahy, o pět let později převzali Svatou Horu u Příbrami, jedno z nejvýznamnějších poutních míst v českých zemích, a v roce 1885 dorazili do Českých Budějovic.

Lidovými misemi a důrazem na náboženskou obrodu, s vytříbenými kázáními i ochotou zpovídat, si brzy získali mezi českými katolíky značnou popularitu a rychle se stali jedním z nejpočetnějších řádů v českých zemích. Do roku 1900 uspořádali v českobudějovické diecézi více než 300 misí a renovací lidových misí ve farnostech. Jejich kláštery netvořily do konce 19. století zvláštní českou provincii, ale náležely pod vídeňského provinciála.⁴²

Na počátku existence první Československé republiky disponovali redemptoristé v Čechách a na Moravě již jedenácti kolejemi, z nichž sedm – převážně českých domů – spadalo od roku 1901 pod pražskou provincii,⁴³ a čtyři smíšené – výlučně s německými řeholníky – patřily k vídeňské provincii. České Budějovice s českými i německými řeholníky patřily vedle Filippdorfu/Filipova, Muttergottesbergu/Hory Matky Boží u Králík a Svitav do posledně zmíněné kategorie. Redemptoristé působili ve městě od episkopátu Jana Valeriána Jirsíka od poloviny 19. století, kdy přispívali k duchovní obrodě diecéze. V 90. letech 19. století byla jejich rezidence při klášterním kostele Obětování Panny Marie dokonce povýšena na kolej.⁴⁴

Česká katolická hierarchie v čele s pražským arcibiskupem Františkem Kordačem požádala v lednu 1920 o připojení čtyř smíšených domů k pražské

---

⁴¹ V roce 1899 jej přenechali františkánkám a postavili si nový klášter s kostelem sv. Josefa ve Svitavách.

⁴² ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, s. 92, 160, 169; KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, II., Praha 1991, s. 225.

⁴³ Teprve v roce 1901 vznikla samostatná česká provincie redemptoristů.

⁴⁴ ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, s. 92.

provincii, čímž by došlo k podřízení všech redemptoristických kolejí v Československu pražskému provinciálovi, avšak němečtí členové řádu to odmítli. Kordačova slova podpořil svým listem rovněž českobudějovický biskup Šimon Bárta.⁴⁵ Kromě redemptoristů existovaly podobné problémy i u dalších řeholních společenství, kdy československá vláda neprosadila připojení jezuitské koleje v Českém Těšíně k české provincii či piaristických a františkánských kolejí na Slovensku k moravské provincii.⁴⁶

Abychom si udělali jasnější představu o Českých Budějovicích v námi sledovaném období, bude zajímavé zmínit několik významných čísel. Na základě sčítání obyvatel v roce 1921 žilo v Českých Budějovicích 57.557 a o devět let později dokonce 59.079 obyvatel. V celé českobudějovické diecézi žilo ve 20. letech 1.095.055 katolíků, v samotných Českých Budějovicích jich pak bylo více než 50.000 obyvatel. Diecézi, jež byla založena bulou papeže Pia VI. dne 20. září 1785, tvořilo na prahu první Československé republiky přibližně pět set farností, v nichž působilo kolem devíti set kněží a sta řeholníků. Z národnostního hlediska žily v diecézi přibližně dvě třetiny Čechů a třetina Němců.⁴⁷ *Nový velký ilustrovaný slovník naučný* z roku 1930 udává, že českobudějovická diecéze disponuje 34 vikariáty, 429 farami a 1.000 kněžími.⁴⁸

V říjnu 1920 rozhodl Svatý stolec, že ze tří čistě německých kolejí bude vytvořena separátní viceprovincie v čele s vizitátorem, a jen českobudějovickou kolej navrhl připojit k české provincii. Český člen ústřední rady redemptoristického řádu Jan Hudeček podal dne 5. října protest

---

⁴⁵ KROFTA, *Diplomatický deník*, s. 83; DEJMEK, Jindřich, *Počátky diplomatických vztahů mezi Československem a Vatikánem (1920-1921)*. Kroftova vyslanecká mise v Římě, Český časopis historický 91, 1993, č. 2, s. 233-234.

⁴⁶ PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928)*, I. Úvodní studie, Praha 2012, s. 102.

⁴⁷ <http://www.scitani.cz>, [staženo 15. ledna 2014]; ŠMÍD, *Obsazení biskupského stolce*, s. 325.

⁴⁸ *Nový velký ilustrovaný slovník naučný*, III., Praha 1930, s. 193.

u československého vyslanectví u Svatého stolce, které přislíbilo diplomatickou cestou, při zachování jazykových práv cizojazyčných kolejí, intervenovat ve prospěch připojení kolejí k Praze. O týden později, dne 12. října, předal Kamil Krofta Bonaventuru Cerrettimu příslušnou nótu, v níž žádal, aby se čtyři redemptoristické koleje v republice, jež dosud nebyly podřízeny Vídni, spojily ve zvláštní viceprovincii podřízenou přímo řádovému generálovi v Římě (nikoliv připojily k provincii pražské!).⁴⁹

Prvním vyslancem Československa u Svatého stolce se stal historik a diplomat Kamil Krofta, který zahájil svoji misi ve Věčném městě v březnu 1920.⁵⁰ Římské prostředí mu nebylo cizí, sám zde jako mladý badatel strávil na přelomu 19. a 20. století téměř dva a půl roku studiem vatikánských archiválií. V roce 1905 se Kamil Krofta habilitoval, o pět let později se stal mimořádným profesorem rakouských dějin na Filozofické fakultě Karlovo-Ferdinandovy univerzity v Praze. V roce 1919 se stal řádným profesorem československých dějin na nově založené univerzitě v Bratislavě, avšak již na konci téhož roku – na přání prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka – vstoupil do diplomatických služeb mladé republiky.⁵¹ Již v závěru roku 1921 však byl přeložen na diplomatický post do Vídně. Ale zpět k redemptoristům v Českých Budějovicích.

Sám Jan Hudeček počítal v případě připojení českobudějovické koleje k pražské provincii s jejím počestěním, neboť by ji zřejmě opustili její němečtí řeholníci, což by však bylo vyrovnáno příchodem jiných duchovních z Rakouska.⁵² Svatý stolec však rozhodl ve prospěch Němců – v prosinci 1920 vyhlásil zřízení německé viceprovincie, k níž měla patřit i kolej v Českých

---

⁴⁹ DEJMEK, *Počátky diplomatických vztahů*, s. 234; AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, Krofta 27. 4. 1921.

⁵⁰ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1920, Krofta 31. 3. 1920.

⁵¹ KROFTA, *Diplomatický deník*, s. XXX.

⁵² Tamtéž, s. 83.

Budějovicích. Kamil Krofta podal dne 23. prosince další nótu, v níž tento postup odmítl. Zároveň upozornil na nepříznivé důsledky pro katolickou církev, kdyby Svatý stolec podporoval snahy směřující k porušení státní jednoty Československa tvořením zvláštních správních obvodů pro jednotlivé národnosti našeho státu. Vyjádřil současně důraznou nevoli s rozhodnutím, aby se „*kolej v Českých Budějovicích, měšťt majícím jen čtvrtinu německého obyvatelstva ze značné části nekatolického, a ležícího v okolí výhradně českém,*“ připojila k německé církevní viceprovincii. Rozhodně by tím podle Kamila Krofta nebyla zhoršena duchovní péče o německé věřící, neboť by se v tamním kostele nadále sloužily německé mše, a to stejným způsobem jako dosud.⁵³

Generál redemptoristů přistoupil koncem roku 1920 na kompromisní řešení, které předtím konzultoval s papežem Benediktem XV. To zohledňovalo rovněž Kroftovu stížnost, avšak vycházelo vstříc spíše Němcům – 1. redemptoristická kolej v Českých Budějovicích byla s dvěma desítkami řeholníků připojena k pražské provincii a 2. ze tří německých kolejí byla prozatímně na dobu deseti let vytvořena zvláštní viceprovincie, přímo podřízená generálovi řádu v Římě. Němci však chápali desetiletý stav jako přechodnou fázi ke zřízení samostatné provincie. Protest českobudějovických Němců proti rozhodnutí generála byl církevními představiteli Svatého stolce zamítnut.⁵⁴

Československá strana spatřovala naopak ve zřízení německé viceprovincie podporu republiky nepřátelského separatizmu, takže trvala nadále na připojení všech kolejí k pražské provincii. Považovala rozhodnutí Svatého stolce za provizorium, které bylo prosazeno proti vůli Československa, jež počítalo se sloučením viceprovincie s pražskou provincií, aby se do budoucna

---

⁵³ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, 1920-1939, karton 15, Krofta 27. 4. 1921, resp. karton 27, Krofta 23. 12. 1920.

⁵⁴ KROFTA, *Diplomatický deník*, s. 117, 165; AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1921, Krofta 3. 1. 1921, resp. 3. 7. 1921.

zabránilo v republice tvoření správních řádových obvodů podle národností.⁵⁵ Zatímco se na českou stranu údajně postavil kardinál Bonaventura Cerretti, který vyjádřil souhlas s Kroftovými argumenty, někdejší apoštolský nuncius ve Vídni a prefekt Kongregace řeholní Teodoro Valfré di Bonzo měl spíše pochopení pro důvody německých redemptoristů, kteří usilovali o vytvoření německé viceprovincie podřízené Vídni, přičemž se postavil proti požadavkům Československa za připojení českobudějovické redemptoristické koleje k pražské provincii.⁵⁶

V březnu 1921 navštívili dokonce nespokojení němečtí řeholníci českobudějovického biskupa Šimona Bárta, jemuž si stěžovali na nebezpečnost tohoto kroku, a varovali jej před lidovými bouřemi. Vyjádřili rovněž obavu o osud mší v němčině, které se možná již po přičlenění k pražské provincii nebudou konat. Dokonce žádali, aby jim byl přenechán kostel sv. Anny s přilehlou budovou, aby nemuseli České Budějovice opouštět. Biskup redemptoristy při dlouhém rozhovoru ujistil, že jejich věci rozhodně ublíženo nebude a nabídl jim kompromis v podobě intervence do stávajících poměrů – českobudějovická kolej by zůstala při pražské provincii a jejím rektorem by byl Čech, ale jeho zástupcem by se stal Němec, který by rovněž zastupoval v koleji přítomné německé řeholníky. Údajně jim Šimon Bárta přislíbil, že se do budoucna pokusí u Svatého stolce intervenovat ve prospěch podřízení českobudějovické koleje přímo českobudějovickému biskupovi, nikoliv Římu, jak byl prostřednictvím Jana Hudečka informován československý vyslanec u Svatého stolce Kamil Krofta.⁵⁷

Silným nátlakem německých řeholníků včetně interpelace profesora teologie a poslance Národního shromáždění za Německou křesťansko-sociální

---

⁵⁵ KROFTA, *Diplomatický deník*, s. 356.

⁵⁶ Tamtéž, s. 93, 152, 348; AMZV, *Politické zprávy – Vatikán*, 1921, Krofta 3. 1. 1921; DEJMEK, *Počátky diplomatických vztahů*, s. 234.

⁵⁷ AMZV, *Politické zprávy – Vatikán*, 1921, Krofta 16. 3. 1921, resp. 3. 7. 1921.

stranu lidovou Karla Petersilky⁵⁸ dne 6. dubna 1921 se podařilo *nahlodat* postoj samotného biskupa Šimona Bárty, jehož návrhy Němci tvrdošijně odmítali.⁵⁹ Považovali totiž připojení českobudějovické koleje k pražské provincii za její počestění, avšak mýlili se – domácí církevní představitelé totiž usilovali o zachování jazykových práv a potřeb německé menšiny.⁶⁰

Kamil Krofta v odpovědi na interpelaci zdůraznil, že neusiloval o počestění německých kolejí, ale pouze o připojení čtyř redemptoristických kolejí v Čechách a na Moravě k Praze. Domníval se, že smíšená českobudějovická kolej po svém připojení k Praze bude jako dosud sloužit potřebám německé menšiny v Českých Budějovicích, přičemž nebude mít výlučně český ráz. S postojem Kamila Krofta byl ztotožněn pražský provinciál řádu, který byl připraven postarat se rovněž o potřeby německých věřících. S ohledem na tuto skutečnost byl rád, pokud by němečtí redemptoristé v koleji zůstali a pracovali pro společné dobro s jejich českými spolubratry. V závěru své odpovědi – po vyvrácení všech jejich omylů a nepřesností – označil první československý vyslanec u Svatého stolce Petersilkovu stížnost za zcela bezdůvodnou.⁶¹

Za stanovisko československé legace u Svatého stolce se plně postavilo ministerstvo školství a národní osvěty, které se vyslovilo, že zřízení německé viceprovincie podřízené řadovému generálovi v Římě významně poškozují zájem našeho státu. Vytváří tak současně nebezpečný precedens pro východní část republiky, kde se mohou Maďaři domáhat zřízení maďarských řadových

---

⁵⁸ Karl Petersilka absolvoval svá teologická studia v Římě, kde byl vysvěcen na kněze v roce 1901. Následně působil jako spirituál a profesor církevních dějin v českobudějovickém kněžském semináři. V roce 1920 se stal členem ústředního vedení Německé křesťansko-sociální strany lidové a v letech 1920-1935 zastával post poslance Národního shromáždění. V roce 1935 se stáhl z veřejného života. Zemřel o sedm let později v Českých Budějovicích.

⁵⁹ Např. Jan Hudeček považoval českobudějovického biskupa Šimona Bárty za vlasteneckého, ale slabého kněze. AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1922, Pallier 28. 6. 1922.

⁶⁰ Tamtéž, 1921, Krofta 3. 7. 1921.

⁶¹ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, Krofta 27. 4. 1921.

provincií na Slovensku. Tento krok považoval současně za nebezpečí pro nacionalizaci duchovní správy, která se vzdaluje svému poslání. Žádal proto ministerstvo zahraničí, aby celou věc přehodnotilo a učinilo proti zřízení německé provincie důraznější kroky.⁶²

Sám Kamil Krofta chápal připojení českobudějovické koleje k pražské provincii za narovnání staré křivdy na Češích, k níž došlo na počátku 20. století, nikoliv za vládou zamýšlenou nepravost vůči Němcům.⁶³ O správnosti počínání jej opakovaně ujišťovali dva redemptoristé, s nimiž byl v Římě v kontaktu – pražský provinciál František Mezírka a rektor koleje u sv. Kajetána František Schroller. Tito kněží, citliví k národnostní otázce, se domnívali, že se i apoštolský nuncius Clemente Micara, bez znalosti českého jazyka, dostává pod německý vliv. Nunciova neznalost češtiny tak v první fázi náročných československo-vatikánských jednání, kdy bylo nezbytné projednávat rozsáhlé soubory sporných záležitostí, skutečně komplikovala komunikaci s českými kněžími.⁶⁴

Rozhodnutí kompetentních úřadů tlumočil stranám v červenci 1921 ministr školství a národní osvěty Josef Šusta. Po rozhovoru s provinciálem redemptoristů, který se právě vrátil z Říma, bylo rozhodnuto, že německé koleje s výjimkou Českých Budějovic vytvoří německou viceprovincii v čele s vizitátorem ve Svitavách, podřízeným přímo generálovi v Římě. Jeho právem bude možnost jmenování dvou řeholníků do českobudějovické koleje. Po deseti letech bude provedena nová úprava podle potřeb Československa. V Českých Budějovicích proto nebude zřízena nová kolej redemptoristů, podřízena nové viceprovincii, ani Němcům předán seminární kostel.⁶⁵

---

⁶² Tamtéž, karton 15, 9. 4. 1921.

⁶³ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1921, Krofta 27. 4. 1921.

⁶⁴ Tamtéž, Krofta 28. 2. 1921, resp. 3. 7. 1921.

⁶⁵ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, Šusta 2. 7. 1921.

Ke dni 1. července 1921 tak pražská provincie převzala českobudějovickou kolej. Ta současně jmenovala své nové představenstvo – jejím rektorem se stal Čech. Němcům se tak nepodařilo dosáhnout odkladu nařízení pražského provinciála Františka Mezírky začlenění koleje pod Prahu, což nesli nadále poměrně nelibě, avšak nevzdali se. Na jaře dokonce odcestoval Karl Petersilka, který se aktivně podílel na budování organizace *Spolek německých katolíků v Čechách* (Volksbund der deutschen Katholiken in Böhmen), do Říma, aby osobně intervenoval u papeže Benedikta XV. poté, co irský generál redemptoristů Patricius Muray Němcům nevyhověl.⁶⁶

Ještě v následujícím roce usilovali Němci o návrat redemptoristů do Českých Budějovic, což přimělo české představitele k podání stížnosti generálu redemptoristů v Římě a intervenci u podsekretáře Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Franceska Borgongini-Ducy. Česká strana se totiž obávala, že by dvě národnostně odlišné koleje redemptoristů vytvářely napětí a církvi zbytečně škodily.⁶⁷ Československé vyslanectví u Svatého stolce argumentovalo tím, že na půdě republiky má být vždy jen jedna československá kongregace, resp. provincie řádu, která by podléhala příslušnému místu v Římě.⁶⁸

Navzdory protestům československé strany se němečtí redemptoristé – za jejich aktivitami stáli především poslanec a profesor teologie Karl Petersilka, kanovník Ernst Praschl a profesor náboženství Vavřinec Niescher –, rozhodli zbudovat v Českých Budějovicích novou kolej, osazenou pouze německými členy kongregace. Co se týká místa, projevíli zájem o koupi budovy, jež patřila kongregaci bratří Nejsvětější Svátosti (petrini) nedaleko centra města, a zahájili prostřednictvím spolku *Katholikenbund der deutschen Böhmerwälder* finanční

---

⁶⁶ KROFTA, *Diplomatický deník*, s. 185; AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, Vlk 13. 6. 1921.

⁶⁷ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1922, Niederle 31. 5. 1922, resp. Pallier 28. 6. 1922.

⁶⁸ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, Pallier 5. 6. 1922.

sbírku. Nedostatečný obnos prostředků transakci zpožďoval. Tímto záměrem však němečtí redemptoristé vyvolali hněv především vysokých politických kruhů i kompetentních orgánů, ostře se proti jejich akci postavilo zejména ministerstvo zahraničí, což je však neodradilo pokračovat ve sbírce i nátlaku na českobudějovického biskupa Šimona Bártu.⁶⁹

O německých aktivitách hovořil nový československý vyslanec u Svatého stolce Václav Pallier se státním sekretářem Pietrem Gasparriem na počátku srpna 1922, jež informoval o společném česko-německém domě redemptoristů, jemuž by snahy Němců rozhodně uškodily. Pietro Gasparri Pallierovu argumentaci přijal a ztotožnil se s ní.⁷⁰

Za německé řeholníky se však postavil nově jmenovaný sekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Francesco Borgongini-Duca, který – formován zřejmě zprávami apoštolského nuncia v Praze Clementa Micary – při setkání s československým vyslancem dne 20. října 1922 zdůrazňoval, že do budoucna není soužití českých řeholníků s jejich německými bratry možné. Argumentoval špatnou duchovní péčí ze strany českých kněží, kteří nejsou schopni kázat, zpovídat a sloužit mše v německém jazyce. Podpořil argument Němců na vytvoření dvou domů v Českých Budějovicích, německý však navrhoval podřídit nejprve české a později německé viceprovincii. Československý vyslanec u Svatého stolce Václav Pallier, který odmítal uznat křivdu vůči německým řeholníkům i nesnášenlivost v domě za současných podmínek, však tyto návrhy včetně budování německých kostelů ve městě rozhodně odmítl a zdůraznil, že československá strana nemá nic proti tomu, aby němečtí členové zůstali nadále ve společném domě s Čechy.⁷¹

Václav Pallier jednal s Francescem Borgongini-Ducou opět dne 3. listopadu 1922, kdy však vatikánský zástupce neměl o dění

---

⁶⁹ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, 21. 12. 1922.

⁷⁰ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1922, Pallier 15. 8. 1922.

⁷¹ Tamtéž, Pallier 31. 10. 1922.

v českobudějovické diecézi žádné další zprávy s výjimkou jediné stížnosti ze strany jednoho anonymního německého věřícího, což dávalo tušit zklidnění celé záležitosti. Vatikán se tak přiklonil ke stanovisku československé vlády, kdy odmítl stavbu německého domu a secesi německých redemptoristů ze společného domu s Čechy.⁷²

Jako šok proto musela působit zpráva okresní politické správy v Plané, že redemptoristé postavili nedaleko Plané u Mariánských Lázní klášter sv. Anny, který byl zbudován během roku 1922. Na základě informací v pozemkové knize byl jeho vlastníkem redemptorista Václav Wenig. Pozemek koupil řád od panství Nostitz-Riemeck v březnu 1919, resp. v říjnu 1921. Finanční prostředky pocházely z dobrovolných darů bohatých dárců, od klášterů a redemptoristů ve Spojených státech amerických, zbývajících 400.000 Kč přinesla hypotéka od městské spořitelny v Plané. Dřevo na stavbu kláštera věnoval klášter Teplá. Novou komunitu tvořili kromě zmíněného Václava Weniga redemptoristé Josef Haase (rektor), Edward Petsch, Otto Lulli, Vojtěch Danko a František Löffler.⁷³

Třebaže státní správa, resp. ministerstvo školství a národní osvěty, udělila novému kongregačnímu domu státní souhlas se zřízením, trvala na jeho začlenění do české, nikoliv německé provincie redemptoristů. Vzápětí však svůj postoj přehodnotila a argumentovala tím, že není možné souhlas udělit, protože se jedná o provizorní stav, v němž nelze zvyšovat počet domů redemptoristické kongregace. Nabídla však dvě výjimky, aby tak přece jen učinila – 1. redemptoristé se měli vzdát všech státních příspěvků na provoz kláštera a 2. souhlasit s jeho připojením k pražské provincii kongregace redemptoristů. Celá kauza byla uzavřena teprve v létě 1926, kdy podle přípisu arcibiskupské konzistoře v Praze spojil generál kongregace redemptoristů v Římě všechny její

---

⁷² AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1922, Pallier 30. 11. 1922.

⁷³ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 15, 26. 6. 1923.

domy – na základě intervence Svatého stolce – do jednotné provincie v Praze, již stojí v čele pražský provinciál.⁷⁴

---

⁷⁴ Tamtéž, Müller 18. 6. 1924, resp. 7. 6. 1926.

5. Úprava hranice českobudějovické diecéze

Výše zmíněný spor ohledně redemptoristické koleje v Českých Budějovicích byl součástí daleko složitějších jednání, která byla mezi československou vládou a Svatým stolicem otevřena dokonce ještě dříve, a to na přelomu 10. a 20. let 20. století. Jednalo se o záležitost rozhraničení diecézí a otázku církevních statků, kdy byla území, jež Československá republika získala po roce 1918, včleněna do příslušných diecézí: Vitorazsko do českobudějovické diecéze, Valticko do brněnské, Kladsko do pražské, Hlučínsko do olomoucké apod.

Co se týká námi sledované českobudějovické diecéze, církevní správa části Vitorazska, které Československo získalo v roce 1920, byla prozatímně přenesena na českobudějovického biskupa, definitivní připojení Vitorazska se následně stalo předmětem složitých jednání mezi státem a církví.⁷⁵ Musíme zde současně doplnit, že se v případě zmíněného Vitorazska jednalo o historické území na pomezí jihočeského Novohradska a Třeboňska a dolnorakouského Waldviertelu o rozloze 120 km². Na počátku 20. století zde žilo 10.796 obyvatel, z nichž se 33 % hlásilo k československé národnosti. V roce 1920 bylo území na základě saint-germainské smlouvy rozděleno mezi Československo a Rakousko, přičemž ČSR získalo tzv. západní Vitorazsko o rozloze 113 km². V roce 1921 byla na části ležící na území československého státu zřízena apoštolská administratura, jejímž administrátorem se stal Šimon Bárta. Ta spravovala tři, resp. čtyři fary, se čtyřmi kněžími a 12.000 katolíky.⁷⁶

Nejkomplikovanější byla situace na Slovensku, kde byla polovina diecézí – Spiš, Nitra a Banská Bystrica – národnostně jednolitá. Zbýlé tři diecéze

⁷⁵ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1922, Niederle 3. 4. 1922.

⁷⁶ V Českých Velenicích byla pouze prozatímní duchovní správa. Adresář církve katolické v republice československé, 1927-1928, Praha 1928, s. 164; ZLÁMAL, *Příručka církevních dějin*, s. 89; KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918-1993*, Olomouc 2005, s. 125.

zůstaly rozděleny mezi Československo a Maďarsko – Ostřihom (Trnava⁷⁷), Košice a Rožňava. Správcem ostřihomské arcidiecéze, na jejímž území žila třetina slovenských katolíků, byl ostřihomský arcibiskup a maďarský primas slovenského původu János Csernoch, vlastním jménem Ján Černoch.⁷⁸ Ze slovenské části ostřihomské arcidiecéze byla v roce 1922 vytvořena trnavská administratura a do jejího čela v květnu téhož roku jmenován jako apoštolský administrátor s pravomocemi sídelního biskupa Pavol Jantausch, jehož osobnost upřednostnil Vatikán před kněžími Michalem Bubničem, Štefanem Rovenským a Andrejem Hlinkou.

Úprava hranic diecézí se však netýkala pouze Slovenska, jak bývá v literatuře nepřesně opakováno, ale dotýkala se rovněž území ve Slezsku a v jižních Čechách. Posledně zmíněné území, jehož bylo Vitorazsko nyní součástí, tvořilo část svatohippolytské diecéze, jejíž sídlo se nacházelo mimo území republiky. Podléhalo navíc cizímu ordináři. Na východě republiky byla situace ještě složitější – z košické diecéze se devatenáct farností nacházelo v Maďarsku, z rožňavské čtyři v Maďarsku, ze szatmarské čtyřicet šest v Rumunsku a osmnáct v Maďarsku. Nevyřešené hranice se dotýkaly rovněž řeckokatolických eparchií (biskupství) užhorodské a prešovské.⁷⁹

Dne 1. října 1923, tedy po příjezdu druhého apoštolského nuncia Francesca Marmaggiho do Prahy, zmocnila ministerská rada ministerstvo zahraničí, aby v souladu s ministerstvem školství a národní osvěty zahájilo jednání se Svatým stolcem o sjednocení hranic československých diecézí

---

⁷⁷ Trnava však ještě neměla postavení samostatného sídelního biskupství, ale apoštolské administratury.

⁷⁸ DEJMEK, *Počátky diplomatických vztahů*, s. 225.

⁷⁹ Zahraniční biskupové tak vlastně měli pravomoci nad územím svých diecézí ležících v Československu. Nově získané území Valticka na jižní Moravě bylo součástí vídeňské arcidiecéze. Provizorně jej spravoval brněnský biskup jako apoštolský administrátor. Archiv Národního muzea, fond Eduard Jelen, karton 2B, rukopis *Československo a Vatikán za první republiky*.

se státními hranicemi tak, aby diecéze nezasahovaly do zahraničních a zahraniční diecéze do československých. Ze třinácti československých diecézí jich totiž sedm zasahovalo do zahraničí, přičemž současně devět zahraničních diecézí zasahovalo částí svého obvodu do Československa.⁸⁰ Jednání se z celé řady příčin protahovala, zejména pro nesoulad vlády se Svatým stolcem a odpor maďarské vlády, a v létě 1925 po odjezdu Francesca Marmaggiho ze země fakticky zastavila. Obnovena byla teprve na počátku roku 1927 v souvislosti s přípravou tzv. modu vivendi.⁸¹

Celý složitý proces ohrazení diecézí byl po sérii složitých rokování a po projednání v Kongregaci konzistoriální ukončen teprve vydáním apoštolské konstituce *Ad ecclesiastici regiminis incrementum* dne 2. září 1937, na jejíž formulaci se rovněž podílel i čtvrtý apoštolský nuncius v Praze Saverio Ritter. Hranice diecézí v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi se od této chvíle – i když opět pouze na chvíli – shodovaly s hranicemi státními. Vitorazsko bylo oficiálně církevně odloučeno od svatohippolytské diecéze a přiřčleněno k českobudějovické diecézi.⁸²

---

⁸⁰ AMZV, II. sekce MZV politická – 1. Běžná spisovna (1918-1939), karton 28, Černý 13. 10. 1923, resp. Bechyně 7. 7. 1923.

⁸¹ Tamtéž, karton 27.

⁸² AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1937, Radimský 30. 6. 1937, resp. 2. 10. 1937, resp. 31. 12. 1937.

6. Spor o patronátní právo

Vzhledem ke skutečnosti, že ve věci jmenování nových biskupů zastávala československá vláda stanovisko, že na základě recepčního zákona č. 11/1918, resp. na základě §64 Ústavy Československé republiky ze dne 29. února 1920, disponuje někdejšími právy rakousko-uherských panovníků, zakotvenými v zákoně č. 50/1874 r.z. o patronátním právu, jež přešly na československou vládu, domnívala se, že může rozhodovat o volbě vysokých církevních hodnostářů. Tento krok pochopitelně budil značnou nevoli církevních kruhů. Papež Benedikt XV. sice prohlásil v alokuci dne 21. listopadu 1921 veškerá privilegia rakousko-uherských panovníků za zaniklá, čímž se toto rozhodnutí týkalo jak všech nových nástupnických států Rakousko-Uherska, tak i Československa, československá vláda ji však odmítala uznat.⁸³

Tento spor měl praktický dopad nejen na jmenování českých a slovenských biskupů v Československu v letech 1919-1920, ale současně při obsazování všech vyšších církevních postů, např. apoštolského administrátora. Spor ohledně jmenování Pavla Jantausche do Trnavy se stal nejvýznamnějším sporem v československo-vatikánských vztazích první poloviny 20. let. Jeho jádrem bylo napětí mezi československou vládou a církevní hierarchií o zmíněné nominační právo, kdy československá vláda trvala především na rychlém obsazení postu apoštolského administrátora v Trnavě, aby na jihovýchodním Slovensku omezila vliv ostříhomského arcibiskupa Jánose Csernocha a zamezila šíření zahraničních aktivit na svém území.⁸⁴ Proto byla ze slovenské části

---

⁸³ HRABOVEC, Emília, *Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov*, in: Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference, II., ed. Jaroslav Valenta, Praha 1999, s. 543; HRABOVEC, Emília, *Na pokraji prerušenia stykov. Kríza vo vzťahoch medzi Česko-Slovenskom a Svätou stolicou v roku 1921*, in: Fidei et Patriae. Jubilejník na počesť 80. narodenín Františka Vnuka, ed. Jozef M. Rydlo, Bratislava 2008, s. 275.

⁸⁴ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1921, Beneš 13. 8. 1921, resp. Niederle 1. 9. 1921.

ostřihomské arcidiecéze provizorně vytvořena trnavská administratura⁸⁵ a do jejího čela byl v květnu 1922 jmenován jako apoštolský administrátor s pravomocemi sídelního biskupa Pavol Jantausch. Československá vláda proti jeho nominaci na post apoštolského administrátora v Trnavě protestovala prostřednictvím československého vyslance u Svatého stolce Václava Palliera, neboť jeho jmenování proběhlo bez předchozích konzultací s ním. Kauza tak byla uzavřena teprve ve druhé polovině 20. let.⁸⁶

Spor o patronátní právo byl rovněž příčinou sporu mezi československou vládou a církevními představiteli v českobudějovické diecézi v letech 1924-1926. Zemská politická správa odmítla vzít na vědomí jmenování kanovníka a papežského preláta Antonína Mráze děkanem katedrální kapituly v Českých Budějovicích, k němuž došlo reskriptem Svatého stolce dne 23. listopadu 1924. Vyslovila přesvědčení, že tento krok odporuje ustanovení §3 zákona výše zmíněného zákona č. 50/1874 r.z., poněvadž toto právo – kdysi příslušející panovníkovi – přešlo ve smyslu ustanovení §64 zákona ze dne 29. února 1920 na vládu československé republiky. Z ohledu státní správy tento post označila za uprázdněný a požádala biskupský ordinariát o zaslání žádostí všech kandidátů na děkana.⁸⁷

Jak se Mrázova kauza vyvíjela dále, bohužel pro nedostatek pramenů nevíme, ale v soupisech sídelních katedrálních kanovníků v Českých Budějovicích figuruje jako řádný 60. činovník, jenž tento post zastával v období od listopadu 1924 až do své smrti v červenci 1935. Jeho nástupcem se stal zmíněný Johann Praschl.⁸⁸ Vzhledem k této skutečnosti se domníváme, že československá vláda – podobně jako v případě intervence do Bártovy

---

⁸⁵ V blízké budoucnosti počítala československá vláda se vznikem samostatného trnavského biskupství, případně se spekovalo o začlenění Trnavy do olomoucké církevní provincie.

⁸⁶ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1921, Krofta 30. 9. 1921, resp. 31. 10. 1921.

⁸⁷ AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, karton 2, Müller 26. 1. 1925.

⁸⁸ KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 57.

biskupské volby v roce 1920 – nakonec ustoupila a volbu významného církevního představitele nakonec akceptovala.

7. Katolická akce a její rozvoj v českobudějovické diecézi

Společným prvkem, který charakterizoval vypuknutí a průběh střetu světské a duchovní moci ve všech zemích, bylo úsilí dosáhnout převahy v charakteru života, v myšlení a v orientaci lidské společnosti. Zatímco dříve držela primát církev, popřípadě se o něj rovnoměrně dělila se státní mocí, vznik nové formy národního a centralizovaného státu v 19. století s sebou přinášel nárok státní moci na monopolizaci společenského řádu, v němž nebylo místo pro rovnocenné principy moci. Katolická církev nechtěla na takové omezení moci přistoupit a odmítala jej. Výsledkem vzájemného střetu světského a duchovního života byl proto konflikt státu a církve, boj katolického a liberálního tábora, tzv. *kulturní boj*, který se plně projevil např. v Německu, ve Francii či v Rakousko-Uhersku, jehož byly české země do roku 1918 součástí.

Novou platformou vatikánské politiky se v době Piova pontifikátu stala tzv. Katolická akce, jejímž cílem bylo „*pokřesťanštění veškerého veřejného života*“.⁸⁹ Přestože spadají její počátky do poloviny 19. století, první oficiální potvrzení její činnosti zaznamenáváme až v roce 1905. Členové hnutí se zavazovali ke čtyřem povinnostem: k poslušnosti papeži, studiu náboženství, životu podle křesťanských zásad a spolupráci s charitou. Již po první světové válce sdružovala Katolická akce laiky i církevní hodnostáře, avšak organizace se na sklonku pontifikátu Benedikta XV. ocitla v krizi. Ovoce přinesly teprve zásadní reformy Pia XI., které změnily její vedení i organizaci.⁹⁰

Papež se tak stal nejvyšší autoritou hnutí, přičemž centralizoval jeho vedení a zavedl princip hierarchie inspirovaný strukturou katolické církve

---

⁸⁹ ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015, s. 113.

⁹⁰ ŠEBEK, Jaroslav, *Katolická akce jako nástroj papežského centralismu a jeho recepce v meziválečném Československu*, *Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století* 25, 2017, č. 1, s. 89-111.

(říšská Katolická akce – zemská Katolická akce – diecézní Katolická akce – okresní Katolická akce – farní Katolické akce), který směřoval k obnovení a proměně katolického života, společnému apoštolátu kněží a laiků. Její buňkou byly farní výbory, které spojovaly katolíky celé farnosti, jejich předsedou byl duchovní správce této farnosti. Primární zůstávala víra, národnostní, politické a stranické zájmy ustupovaly do pozadí.⁹¹ Katolická akce, vycházející z papežské encykliky *Ubi arcano Dei* z prosince 1922, současně apelovala na společenské skupiny, které se církvi v sekularizovaném světě nejvíce vzdálily, tj. dělnické a intelektuální vrstvy.

V Československu propagoval myšlenky Katolické akce kněz, sociolog a literát Bedřich Vašek, který vydal téměř stoosmdesátistránkovou knihu s názvem *Katolická akce* a podtitulem *Výzva Boží laikům*. V roce 1939 vyšlo již její třetí vydání. Stručnější pokus, rozsahem zhruba třetinový, o uchopení mnohovrstevného fenoménu Katolické akce představovalo dílo *Základy Katolické akce* Reginalda Vincenta Dacíka, jež vyšlo v roce 1939. V něm neváhal papežův záměr označit poměrně výstižně, i když ne plně srozumitelně: „*Katolická akce... je účast katolických laiků na hierarchickém apoštolátě, projevující se obranou náboženských a mravních zásad, rozvojem zdravé a blahodárné činnosti sociální, pod vedením církevní hierarchie, mimo a nad politické strany, v úmyslu obnovit křesťanský život v rodině a ve společnosti.*“⁹² Zastavme se nyní u Vaškova rozsáhlého textu.

Bedřich Vašek interpretoval papežův záměr jako zcela nového ducha a nový princip, který se má osvobodit od starých zažitých pořádků. Označil Katolickou akci za organizovaný aktivizmus, který je přirozeným projevem katolického života, neboť opouští *sakristii* a vstupuje do každodenního života. Je aktivním pohybem, tedy apoštolátem, a tvoří nejvlastnější podobu církve. Jeho účel se shoduje s účelem církve a směřuje k nastolení Božího království na

---

⁹¹ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1928, č. 6-9, s. 26-29.

⁹² DACÍK, Reginald M., *Základy Katolické akce*, Olomouc 1939, s. 17.

zemi. Katolická akce je přenesením křesťanského života jednotlivce do všech sfér jeho života – do rodiny, do školy, do ulice, do bydliště, do zaměstnání, do lidských vztahů, i života společnosti – do tisku, do kina, do divadla, do nemocnice, do všech dalších institucí. Proto se též o Katolické akci hovoří jako o apoštolátu modlitby, příkladu, pera, tisku, obrazu, divadla, rozhlasu atd. Je činností církve v nejširším slova smyslu, je angažováním laiků ve prospěch katolického náboženství, předobrazem aktivizování laiků v jednáních na Druhém vatikánském koncilu v 60. letech 20. století.⁹³

Katolická akce byla křesťanskou odpovědí na autoritativní a totalitní ideologie meziválečného světa, jimž muselo papežství v čele s Piem XI. čelit. Očima kritiků se stala *katolickou totalitou*, která usiluje o prosycení veškerého veřejného života duchovními hodnotami, náboženstvím a vírou. Pro její čistotu trval papež na hierarchické organizaci a přítomnosti kněží ve všech jejích složkách, ale neměli v nich být přítomní pouze kněží. Papež ji chápal jako krok proti sekularizaci, modernizaci, deformaci moderního světa, laicismu, naturalismu, jež neměla být pasivní formací, ale aktivní, činnou a činorodou. Jeho taktika byla prostá – „*Místo defensivy ofensiva! Ven ze zákopů! Ven z ghetta! Na výboje do tábora 'nepřátel'! Pronikat! Vytvořit tam buňky, jež by byly východiskem nových skupin a království Božího!*“⁹⁴

Poněvadž byl Pius XI. odpůrcem angažování kněží v politice, jak o tom svědčí jeho vztah k německé politické straně *Centrum* či *Italské lidové straně*, zaměření jeho Katolické akce rovněž nemohlo být politické, čímž papež rozuměl zneužívající veřejné moci pro sobecké zájmy. Přesto mířila k cílům politiky a usilovala o obecné blaho, aby spravedlnost a láska pronikaly veškerý život jednotlivců. Římský pontifik pravidelně opakoval, že stranická politika a Katolická akce jsou dvě odlišné věci. Nebránil sice věřícím se politicky angažovat, ale odmítal, aby se vůdčí osobnosti Katolické akce angažovaly

---

⁹³ VAŠEK, Bedřich, *Katolická akce. Výzva Boží laikům*, Olomouc 1939, s. 9-10, 22-23.

⁹⁴ Tamtéž, s. 67.

současně ve vrcholných politických funkcích. Ať se zaměřovala jakýmkoliv směrem, musela dbát především na jednotu všech katolických sil i skutečnost, že je její nejzákladnější funkcí činnost náboženská – rozšíření Božího království na zemi –, nikoliv tedy např. sport, zábava či osvěta.⁹⁵

Bártův podpis nalezneme pod společným pastýřským listem československých biskupů o Katolické akci z roku 1927, který seznamoval věřící se záměry papeže Pia XI. o založení Katolické akce. Jak se biskupové vyslovili, jejím cílem bylo za pomoci laiků, věřících a kněží potlačit bezvěrectví, nevěru a nemravnost, které se ve společnosti značně rozšířily. Ordináři v pastýřském listu popsali smysl a fungování Katolické akce nejen v zahraničí, nýbrž i v Československu, přičemž nastínili, jak by měla Katolická akce v každé diecézi fungovat, jakou by měla mít strukturu a co by mělo být náplní její činnosti.⁹⁶

O tom, že Šimon Bárta cítil sociálně a ochotně přispíval potřebným všude tam, kde to bylo nezbytné, svědčí zpráva biskupského věstníku *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis* z roku 1922, kdy papež vyzval v období velkého hladomoru věřící západní Evropy k pomoci hladovějícímu Rusku.⁹⁷ Papež se současně obrátil na mezinárodní fórum a požádal jej o rychlou a účinnou pomoc, která může odvrátit ta nejděsivější očekávání.⁹⁸ V březnu 1922 dokonce podepsal s Ruskem tzv. dohodu Pizzardo-Vorovskij, která se týkala humanitární mise Svatého stolce a usnadňovala činnost papežské mise pro pomoc. Podmínky pro vstup do sovětského Ruska stanovené vládou v Moskvě byly poměrně přísné – zakazovaly kněžím jakoukoliv politickou

---

⁹⁵ Tamtéž, s. 70-72, 171-172.

⁹⁶ FORMÁNEK, Jakub, ŠMÍD, Marek (eds.), *Pastýřské listy 1918-1945*, Praha 2017, s. 219-231.

⁹⁷ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1922, č. 26, s. 101.

⁹⁸ Hladem zemřelo v letech 1921-1922 v zemi, zejména na Ukrajině, na jihu a jihovýchodě Ruska a v Povolží, v podle odhadů asi pět milionů osob. Díky intervenci mnoha zemí světa v čele se Spojenými státy americkými se podařilo od jisté smrti zachránit dalších devět milionů hladovějících osob. Pomoc Američanů však skončila v momentě, kdy se ukázalo, že Rusko nabízí Západu dodané obilí výměnou průmyslová a agrární zařízení.

činnost, přičemž omezovaly jejich aktivity výlučně na charitativní oblast. Aby Vatikán předešel vyhoštění katolických kněží, rozhodl se moskevskou misi ke konci května 1924 raději ukončit. Snahy Svatého stolce tak skončily neúspěchem.⁹⁹

Vůdce ruských bolševiků a předseda vlády Vladimír Iljič Lenin však naopak využil hladu, který zemi zasáhl, jako záminky pro zmocnění se církevního majetku. Když začaly být zabavovány náboženské předměty v kostelích bez vědomí církevních představitelů, patriarcha pravoslavné církve Tichon se ohradil a postavil na stranu ožebračované církve. Na to okamžitě zareagoval Vladimír Iljič Lenin, který nařídil, aby bylo každý den pro výstrahu popraveno několik kněží. V březnu 1922 pak poslal členům politbyra následující depeši: *„Teď a jedině teď, kdy v hladomorem postižených oblastech jedí lidské maso a kdy na ulicích leží stovky, ne-li tisíce mrtvol, můžeme (a tedy musíme) začít zbavovat církev majetku, a to nanejvýš energicky a nemilosrdně, a bez váhání potlačovat sebemenší odpor... Čím více příslušníků reakčního duchovenstva a zpátečnické buržoazie se nám při této příležitosti podaří zastřelit tím lépe, protože 'obecenstvu' musí být právě teď uštědřena taková lekce, že se po několik desetiletí neodváží ani pomyslet na jakýkoli odpor.“*¹⁰⁰

Státní sekretář Svatého stolce Pietro Gasparri pomáhal organizovat humanitární sbírky na zmírnění bolesti i v československých diecézích, přičemž byly vybrány a na východ Evropy zaslány statisíce korun. V českobudějovické diecézi byla během krátké doby vybrána na oběti hladu a nakažlivých nemocí v SSSR částka ve výši 12.172,16 Kč a 1.016 rublů, což v té době rozhodně nebylo málo. Svatý otec ústy státního sekretáře za tyto dary solidarity poděkoval a

---

⁹⁹ CHENAUX, Philippe, *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917-1989). Od Lenina k Janu Pavlu II.*, Praha 2012, s. 23-24.

¹⁰⁰ LUXMOORE, Jonathan, BABIUCHOVÁ, Jolanta, *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*, Praha 2003, s. 29-30.

udělil jihočeským farníkům své apoštolské požehnání.¹⁰¹ Ale zpět ke Katolické akci.

Smysl Katolické akce naznačili biskupové již v úvodu svého pastýřského listu naprosto srozumitelně: „*Katolická akce, kterou nařídil náš Svatý otec pro celou církev, zdá se nám býti takovým časově nutným opatřením, které přišlo církvi v pravou chvíli jako dar shůry; ona vyjadřuje správný program v boji proti návalu nevěry a nemravnosti, která podemílá všechny hráze křesťanského mravu. My, věřící, jsme ovšem jen 'malé stádce' a také my snad podléháme bludnému domnění své doby, jakoby se vítězství musilo přichylovati jen na tu stranu, kde jest větší množství, kde jest organisace a kde jest kapitál. Kdyby snad všichni katolíci stáli při své církvi věrně a s nadšením, kdyby se všichni zorganizovali a svými skutky uplatňovali víru a mravnost křesťanskou v oblastech, které o víře a mravech společnosti rozhodují, v rodině, v životě veřejném, v tisku, v literatuře a umění, tenkrát by nemohl býti výsledek tohoto boje pochybným.*“¹⁰²

Československý biskupský list *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis* o Katolické akci podrobně informoval již na počátku roku 1928, kdy výstižně naznačil její cíle – výchovu k hlubokému křesťanskému přesvědčení, shodu života jedince se zásadami evangelia a zodpovědnou morálku každého věřícího. Stručně vyjádřil zásady Katolické akce jako povinnost spolupracovat na společném díle duchovní obnovy podle míry vzdělání každého věřícího, jeho postavení, času a hmotných prostředků, kdy neopomněl zdůraznit význam katolické mládeže prodchnuté křesťanskou láskou na společném díle. Dodal, že provádění Katolické akce je podle nařízení papeže Pia XI. závazné pro kněžstvo i laiky, kdy každý duchovní musí utvořit farní výbor a rozvíjet jeho

---

¹⁰¹ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1923, č. 12, s. 45-46.

¹⁰² Tamtéž, s. 219-220.

činnost, např. zřizováním dalších výborů (kostelního, školského, charitativního atd.).¹⁰³

Od konce 20. let hovořil Šimon Bárta jednoznačně ve prospěch papežovy Katolické akce a aktivně se zapojoval do podpory její činnosti na území českobudějovické diecéze. Např. na jaře 1928 vyzval k otevřené podpoře hnutí srozumitelnými a jasnými, nicméně důraznými slovy: *„Potěšte srdce mé a přiložte ruku k dílu se svým duchovním pastýřem, účastněte se ve svých osadách katolické akce, tj. katolické práce, aby náboženský život ve vašich osadách rozkvetl, abych duch Pána našeho Ježíše Krista pronikal jednotlivce, rodiny, celé osady. Potom zavládne v naší zemi pokoj a mír, pokoj Kristův v království Kristově, a vy budete míti svědectví dobrého svědomí, že jste svou prací, svou modlitbou, svým příkladem přispěli dle sil svých k utvrzení království Kristova, k zakotvení jeho pokoje v srdcích jednotlivců, v rodinách, v osadách.“*¹⁰⁴

Proto lze Bártův podpis nalézt rovněž pod pastýřským listem československých biskupů ve prospěch trpících a nezaměstnaných z roku 1932, k níž papež vyzýval již v předcházejícím roce. Pastýřský list se zabýval důsledky hospodářské krize, zejména otázkou hladovějících a nezaměstnaných. S hlubokou účastí popisoval zoufalé podmínky nejchudších vrstev, přičemž apeloval na city všech věřících, aby intervenovali ve prospěch strádajících. Pomoc chápal jako křesťanskou povinnost lásky k bližnímu, jež je úkolem daným věřícím Ježíšem Kristem. Ocenil zásahy státu, nicméně apeloval na charitativní spolky a ústavy, aby usilovněji pracovaly na zmírnění bídy a zlepšení podmínek strádajících.¹⁰⁵

O Katolické akci hovořil Šimon Bárta již opět v roce 1931, kdy docházelo k všeobecnému omezení poptávky, což vyvolávalo vzestup cen mnoha výrobků

---

¹⁰³ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1928, č. 2-5, s. 5-11.

¹⁰⁴ Tamtéž, č. 18-19, s. 69-70.

¹⁰⁵ FORMÁNEK, ŠMÍD, *Pastýřské listy 1918-1945*, s. 263-265.

včetně potravin, v souvislosti s neblahými důsledky masové nezaměstnanosti v zemi, kdy vyzval k pomoci rovněž katolické spolky a organizace. Diecézní Katolická akce byla totiž pověřena biskupským ordinariátem, aby konala pomocnou činnost ve prospěch nezaměstnaných, což se jí poměrně úspěšně dařilo. Rovněž Bártův apel na podporu nezaměstnaných o rok dříve našel slyšení u českobudějovických věřících. Její sbírky finančních prostředků, šatstva a potravin (maso, chléb, mouka, cukr) – pod heslem, jež se stalo aktivní výzvou *Vykonejme co nejvíce skutků lásky, nepřipustíme, by v naší blízkosti někdo trpěl, jemuž bylo by možno pomoci, snažme se zvláště letos svou činnost znásobiti a pracovati ve velkém měřítku* – jistě umenšily bolesti mnohých strádajících.¹⁰⁶

Katolická akce se následně stala jedním z podstatných fenoménů meziválečného církevního života, jež s sebou přinášela i nové formy a výzvy pastorační praxe v církvi, které měly čelit narůstající sekularizaci. To Šimon Bárta pochopil velmi záhy a s horlivostí sobě vlastní se pustil do ožívování náboženského života v diecézi. Organizoval spolkový život, povznesl kněžský seminář a opakovaně apeloval na rozvíjení Katolické akce, tohoto nejvlastnějšího vyjádření Piova pontifikátu.¹⁰⁷ Ve svých kořenech byla podstata tohoto dynamizmu poměrně stará, stála již u počátků křesťanství. Nové byly pouze její formy a metody, které měly na prahu 20. století posilovat katolický život adekvátním způsobem.

Byl to zejména pražský arcibiskup František Kordač, který od roku 1926, se značnou vřelostí a zájmem, přijímal domácí i zahraniční podněty k tzv. laickému apoštolátu, který nabízela Katolická akce papeže Pia XI. Z popudu biskupské konference konané v říjnu 1927 v Praze byl navíc postaven do jejího čela. František Kordač se podílel na vydání pastýřského listu ke Katolické akci, pracoval na redakci jejího organizačního řádu a předsedal hlavním poradám,

---

¹⁰⁶ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1931, č. 14, s. 55.

¹⁰⁷ KADLEC, Českobudějovická diecéze, s. 39.

čímž se brzy stal jedním z nejvýznamnějších organizátorů Katolické akce v Československu. Kordačovy zásluhy o výchovu a vzdělávání českého duchovenstva jsou dodnes nesporné, nicméně dosud málo známé. Pokud sledujeme hierarchické uspořádání Katolické akce, musíme doplnit, že jejími nižšími složkami byly zemské organizace *Katolické akce*. V zemi Moravskoslezské byl předsedou zemské organizace jmenován olomoucký arcibiskup Leopold Prečan a významnou roli v této organizaci sehráli profesori olomoucké teologické fakulty Jan Hejčl a zmíněný Bedřich Vašek. Přes některé spolky byla činnost *Katolické akce* svázána s Československou stranou lidovou, nehledě na společný cíl, jímž bylo pokatoličtění národa.¹⁰⁸

Považujeme zde za důležité doplnit, že v Itálii se dokonce stala Katolická akce předmětem vážného sporu mezi fašistickým státem a Svatým stolcem na přelomu 20. a 30. let, v období mezi podepsáním Lateránských smluv (1929) a vydání protifašistické encykliky *Nemáme zapotřebí* (1931). Fašistický stát ji oprávněně považoval za exponentku vatikánských snah a konkurentku svých představ o budování nové italské společnosti na totalitním základě, např. v oblasti vzdělávání či v náboženské otázce. Proto zde docházelo k celé řadě slovních či fyzických útoků na věřící, kdy byla např. inzultována procesí, narušovány bohoslužby či zavražďováni kněží. Když v roce 1929 na funkci generálního ředitele Katolické akce rezignoval Luigi Colombo, nahradil jej na této pozici Augusto Ciriaci, bratr apoštolského nuncia v Praze Pietra Ciriaciho a dosavadní ředitel vatikánské tiskárny.¹⁰⁹ Jen pro zajímavost, ta sídlila v budově dnešního českého poutního domu Velehrad na ulici Via delle Fornaci na Janikulu nedaleko Vatikánu.

---

¹⁰⁸ TRAPL, Miloš, *Politika českého katolicismu na Moravě 1918-1938*, Praha 1968, s. 53.

¹⁰⁹ GUASCO, Alberto, *Cattolici e fascisti. La Santa Sede e la politica italiana all'alba del regime (1919-1925)*, Bologna 2013, s. 195, 220; CONFALONIERI, Carlo, *Pio XI visto da vicino*, Torino 1993, s. 137.

8. Šimon Bárta na cestách – jeho pobyty ve Francii a v Itálii

Společně s ostatními českými a slovenskými biskupy se Šimon Bárta pravidelně účastnil poutních zájezdů do Říma. Cesty do Věčného města vykonal celkem čtyřikrát, a to v letech 1921, 1925, 1928 a 1933.

V souvislosti s milostivým létem 1925, které Šimon Bárta avizoval na stránkách biskupských věstníků již v létě předchozího roku, byla pod protektorátem pražského arcibiskupa a českého primase Františka Kordače a duchovní záštitou vyšehradského kanovníka Josefa Bouzka zorganizována jubilejní pouť do Věčného města, k níž aktivně vyzýval i českobudějovický ordinář. Vzhledem ke značnému zájmu věřících, kteří chtěli být účastni zdrojů Božího milosrdenství, bylo z Československa organizováno několik poutí – pouť mariánských družin (duben 1925), pouť Lurdského spolku (červenec), pouť Orla (srpen), pouť mezinárodního Sdružení katolické mládeže (září) –, jež vrcholily národní poutí československých katolíků v Římě ve dnech 6. až 19. října 1925. Šimon Bárta opakoval výzvu k pouti i v dalších číslech církevního věstníku *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, aby i „*náš národ se v Římě vedle jiných národů representoval velkou účastí, aby imponoval a také hojně milostí nebeských získal. Doporučujeme opravdu vřele milému duchovenstvu, aby dle možností nejen samo pouť podniklo, ale i věřící k podniku tomu povzbudilo. Jsme přesvědčeni, že nikdo nebude litovati.*“¹¹⁰

Sám českobudějovický biskup Šimon Bárta se poutě do Říma zúčastnil v říjnu 1925. Vykonal při tom jak běžné povinnosti poutníků k získání plnomocných odpustků, tak úkoly duchovního pastýře místní církve, který předstoupil před nevyššího představitele katolické církve a předložil mu zprávu o náboženském stavu své diecéze po pěti letech její správy.¹¹¹ Radostně dotčen

¹¹⁰ *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1925, č. 5-6, s. 20-21, resp. č. 15, s. 59-60.

¹¹¹ *Hlas lidu*, 5. 10. 1925.

a potěšen hojnou účastí věřících – jak přiznal v úředním věstníku diecéze – byl především zástupem věřících nejrůznějších národů, „*tu Češi, tu Němci, tu Francouzi, tu Italové, tu Španělé, tu Angličané, tu Poláci, tu poutníci různých jazyků z Ameriky severní a jižní, tu křesťané pleti žluté nebo černé, poutníci z celého okrsku zemského a s nimi jejich biskupové a kněží,*“ který se valil „*do chrámu sv. Petra v řadách semknutých, vzorně spořádaných, any jdou za znamením sv. kříže a modlitbou anebo nábožným zpěvem vyznávají svou víru,*“ kdy plně pochopil význam slov katolická/ obecná. Při setkání s Piem XI. u něj dokonce vyprosil apoštolské požehnání pro českobudějovickou diecézi, přičemž papež Šimona Bárta nabádal ke stálé péči o duše svých věřících, zejména v oblasti kněžské formace, která je zárukou *zdravého* života ve farnostech.¹¹²

Co se však neobjevilo v úředním věstníku, můžeme dnes nalézt v obsáhlých zprávách československého vyslance u Svatého stolce, které pravidelně zasílal pražskému ministerstvu zahraničí. Díky svědectví královéhradeckého biskupa Karla Kašpara jsme o audienci informováni poměrně podrobně. Týkala se především stavby československé koleje v Římě pro účely vzdělávání kléru ze všech diecézí Československa. V diskuzi s papežem Piem XI. ohledně místa jejího zbudování však Šimon Bárta, společně s Karlem Kašparem a Mariánem Blahou, oponoval Kordačově přání na její zřízení nedaleko Gregoriánské univerzity, ale žádal její umístění spíše v blízkosti nového ústavu Propaganda Fide. Papež uzavřel debatu příslibem uvolnit v brzké době finanční prostředky ve výši 2,5 milionů lir na nákup pozemku za římskými hradbami nedaleko Lateránské baziliky a přispět ke zbudování nové stavby koleje.¹¹³

---

¹¹² Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1925, č. 22-23, s. 85-86.

¹¹³ *Lidové listy*, 23. 4. 1929; KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Karel Kašpar a římské koleje*, in: *Česká kolej v Římě. Od Bohemica k Nepomucenu. 130 let existence české kulturní a vzdělávací instituce*, ed. Tomáš Parma, Kostelní Vydří 2014, s. 180-181.

Doplňme ještě, že se položení základního kamene československé koleje v Římě konalo v roce 1927. V dubnu 1929 byla nová papežská kolej Nepomucenum v Římě, určená pro studium kleriků z jednotlivých československých diecézí ve Věčném městě, slavnostně otevřena a vysvěcena za účasti téměř tří set významných církevních a politických představitelů z Československa a dvou set hodnostářů římské kurie včetně bývalého apoštolského nuncia Francesca Marmaggiho. Současný nuncius Pietro Ciriaci zaslal z Prahy blahopřejný list. Inaugurace rozhodně vzbudila značnou pozornost zahraničního tisku, zejména italského.¹¹⁴

Podobně podrobné zprávy máme rovněž o Bártově třetí cestě v roce 1928, pravidelné návštěvě *ad limina*, kterou vykonal v listopadu téhož roku za doprovodu kanovníka Johanna Praschla a Františka Bendy společně s návštěvou hrobů sv. apoštolů Petra a Pavla v Římě. Dne 8. listopadu jej přijal papež Pius XI., který ocenil zejména množství eucharistických diecézních sjezdů v různých místech jižních Čech (květen 1926 Český Krumlov, červen 1926 Soběslav, září 1926 Sušice, září-říjen 1926 Třeboň), k nimž došlo za značného množství věřících z celé diecéze i mimo ni. Papež opět udělil duchovenstvu a věřícím českobudějovické diecéze své apoštolské požehnání. Za mimořádně vysokou důvěru v jihočeského ordináře můžeme považovat skutečnost, že Pius XI. daroval Šimonu Bártovi ostatky sv. Terezie od Dítěte Ježíše, aby prostřednictvím nich šířil její úctu po celé diecézi.¹¹⁵

Šimon Bárta současně navštívil československé vyslanectví u Svatého stolce vedené tehdy v Římě novým diplomatem Vladimírem Radimským, jenž se stal vyslancem v létě 1928 po přijetí modu vivendi, kdy nahradil dosavadního československého vyslance Václava Palliera.¹¹⁶ Jen pro zajímavost, v čele naší

---

¹¹⁴ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1928, Radimský 10. 7. 1928, resp. 27. 4. 1928; *L'Osservatore Romano*, 22. 4. 1929, resp. 24. 4. 1929, resp. 25. 4. 1929.

¹¹⁵ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1928, č. 31, s. 121.

¹¹⁶ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1929, Radimský 9. 1. 1929.

diplomatické mise u Svatého stolce stál následně Vladimír Radimský až do likvidace Česko-Slovenska v březnu 1939.

Po začlenění Říma do italského království v roce 1870 procházelo město bouřlivým vývojem. Pokud mělo na prahu 70. let 19. století 200.000 obyvatel, což z něj činilo čtvrté nejlidnatější město Apeninského poloostrova po Neapoli, Miláně a Janově, na počátku 20. let 20. století zde již žilo 500.000 osob. V období fašizmu ve 30. letech přesáhl počet jeho obyvatel hranice jednoho milionu a město se stalo největším politickým, hospodářským a kulturním centrem Itálie. V době Bártova pobytu zažívalo Věčné město nepředstavitelný boom, kdy z něj probíhající stavební práce učinily doslova staveniště. Upíraly se k němu totiž dvě soupeřící autority, které jej považovaly za své přirozené centrum – italský fašismus a vatikánský katolicismus. Zatímco jej jedni považovali za hlavní město fašistické Itálie, druzí za hlavní město křesťanské víry, katolického světa a *domov* jeho nejvyššího představitele, papeže.¹¹⁷

Aktivity Svatého stolce v Římě byly mimořádně pestré, poněvadž se snažily zastínit ty fašistické a přitáhnout k městu především katolíky z celého světa: 1925 svatý rok, 1927 700. výročí sv. Františka, 1929 slavnost papežova kněžského výročí, 1930 mezinárodní výstava církevního umění, 1933 mimořádný svatý rok, 1935 výstava katolického tisku, 1936 mezinárodní kongres katolických zdravotních sester a 1938 mezinárodní kongres katolických doktorů.¹¹⁸

V srpnu 1931 stál Šimon Bárta v čele náboženské pouti českých věřících do Lurd. Akci organizoval, ostatně jako každý rok, Lurdský spolek v čele s předsedou pražským arcibiskupským kancléřem a kanovníkem Bohumilem Opatrným. Pro téměř pět set poutníků, jež tvořilo 420 věřících a 60 kněží, např. Alois Kolísek, byl z Československa vypraven zvláštní vlak se zastávkami

---

¹¹⁷ FELICE, Renzo De, *Mussolini il Fascista*, I.-II. (1921-1929), Torino 2005-2008, s. 415.

¹¹⁸ POLLARD, John F., *Catholicism in Modern Italy. Religion, Society and Politics since 1861*, London – New York 2008, s. 94-96.

v lotrinském městě Nancy s nádhernou barokní katedrálou Notre Dame, v Remeši se stejnojmennou chloubou architektury, ve francouzské metropoli Paříži a v normandském městě Lisieux, kde v září 1897 zemřela karmelitánka a (od roku 1925) světice Terezie od Dítěte Ježíše. Při zpáteční cestě navštívili poutníci burgundské městečko Paray-le-Monial s nádhernou ukázkou clunyjské architektury¹¹⁹ a městečko Nevers, kde se nacházejí ostatky sv. Bernadetty Soubirous, již se v roce 1858 zjevila Panna Marie. Výpravy se dokonce účastnili dva významní představitelé politického života v zemi, poslanci za Československou stranu lidovou Josef Šamalík a Ladislav Daněk, oba pánové navíc s manželkami. Šimon Bárta nezůstal pouhým pasivním členem výpravy, ale skutečně ji pomáhal vést – jeho nadšená ohnivá promluva v jeskyni v Lurdech zůstala přítomným dlouho v povědomí. Výpravu přijal rovněž lurdský biskup Pierre-Marie Gerlier a na svátek Nanebevzetí Panny Marie se její členové účastnili mše svaté v tzv. Růžencové bazilice svatyně Panny Marie Lurdské u oltáře.¹²⁰

Nejvíce zpráv máme o biskupově čtvrtém směřování na jih. Poslední Bártově cestě do Říma předcházela zemská pouť českých katolíků k milostivému létu 1933, kterou si věřící uctily 1900. výročí vykupitelské smrti Ježíše Krista. Byla sice organizována v období hospodářské krize, českobudějovický biskup však věřil, že „najdou se jistě takoví, kteří raději si odepřou jiné prožitky a kteří dovedou přinášeti oběti pro Boha a pro duše,“¹²¹ aby získali Boží požehnání. Cesta se pod patronátem diecézní Katolické akce v Českých Budějovicích konala po Velikonocích ve dnech 19. a 30. dubna a poutníci během ní kromě Věčného města navštívili i Padovu, Assisi, Florencii a Benátky.¹²²

---

¹¹⁹ V 17. století zde žila řeholnice a vizionářka Markéta Marie Alacoque, jejíž vidění probudila úctu k Božskému Srdci Páně.

¹²⁰ KOLÍSEK, Karel, *Zdravas, Neposkvrněná! Vzpomínky na XI. národní pouť do Lurd 1931*, Brno 1932, s. 34; *Obrázkový večerník Národ*, 12. 8. 1931.

¹²¹ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1933, č. 4-5, s. 17.

¹²² Tamtéž, s. 17-18.

V čele pouti stanul pražský arcibiskup a český primas Karel Kašpar, Šimon Bárta se jí neúčastnil. Jen pro zajímavost, poutníci putovali do Itálie vlakem, v ceně 1.725 Kč ve druhé třídě, resp. 1.405 Kč ve třetí, bylo zahrnuto jízdné, stravné, ubytování, vstupy a režijní náklady. Němečtí věřící konali svoji pouť ve stejném termínu, a to za doprovodu německých biskupů z Čech.¹²³ Ti věřící, kteří nemohli do Říma putovat, mohli podle apoštolské konstituce *Qui umbratitem vitam* papeže Pia XI. získat za zvláštních okolností odpustky doma.¹²⁴

Příští měsíc, dne 3. května 1933, vydal Šimon Bárta pastýřský list k 1900. výročí Vykoupení, památce Kristovy smrti na kříži, v němž apeloval na oživení a prohloubení ducha víry, úcty a pobožnosti k Nejsvětější svátosti, jenž podstatně záleží v hojném obětování a častém přijímání této svátosti. V úvodu listu zdůraznil radost nad přicházejícím výročím: *„Doznívá radostné Aleluja Veliké noci, letos tím slavnostnější, že rozezvučelo k milostivému roku, 1900letého výročí Vykoupení. A v tuto chvíli na samém prahu jubilea tak veliké rád bych obrátil mysl, srdce a snahy Vaše k jednomu z nejlepších a prakticky nejužitečnějších způsobů, jak oslaviti toto sekulární jubileum a jak z něho co nejvíce vytěžiti. Řeknu hned, co myslím: Oživení úcty k Nejsv. Svátosti v srdci vlastním i v srdci našich farníků. Vždy 1900leté jubileum jest eminentně jubileem Nejsv. Svátosti.“*¹²⁵

Poslední Bártova cesta do Věčného města proběhla nicméně v tomto svatém roce 1933. Byla však především pravidelnou návštěvou *ad limina*, kterou tehdy ještě nekonali všichni biskupové z Československa společně, ale každý individuálně. Českobudějovický biskup ji u papeže Pia XI. vykonal dne 16. listopadu, den po přijetí olomouckého arcibiskupa Leopolda Prečana, devět dní před přijetím litoměřického biskupa Antonína Webera a deset dní před

---

¹²³ Tamtéž, s. 18.

¹²⁴ Tamtéž, č. 11-13, s. 46.

¹²⁵ Tamtéž, č. 7, s. 25.

přijetím rožňavského administrátora Michala Bubniče. Návštěvy těchto církevních hodnostářů tak uzavřely přijetí celého biskupského sboru Československa ve Vatikánu.¹²⁶

Hlavním tématem rokování s církevními představiteli Svatého stolce v listopadu 1933 byla bezpochyby otázka nástupnictví po apoštolském nunciovi Pietru Ciriacim, který opustil Československo o měsíc dříve. Stalo se tak po pěti letech jeho diplomatické služby v důsledku jeho nešťastného dopisu předsedovi Hlinkovy slovenské ľudové strany Andreji Hlinkovi po Pribinových slavnostech v Nitře v létě téhož roku. V listu slovenskému představiteli, jež nuncius sepisoval v návalu hněvu na levicový tisk, který proti němu útočil, Pietro Ciriaci mimo jiné uvedl: *„Zatímco je v Praze Svatý otec přímo nebo v osobě svého zástupce urážen způsobem, který opomíjí všechna pravidla mezinárodní zdvořilosti, vy, Slováci, jste vysoké autoritě Svatého otce projevíli patřičnou úctu. Za to patří Tobě, Hlinko, a Tvým lidem chvála. Děkuji Tobě a Tvým lidem také za to, že jste papežskému nunciovi, který z poslušnosti ke Svatému otci musí žít v Praze, přinesli útěchu v jeho hořkém zármutku. Nikdy vám to nezapomenu. Šlechtný slovenský národ zůstane navždy v mé paměti.“*¹²⁷

Když proti útokům československého tisku – *Venkova, Pražského Večerníku, Práva lidu, Českého Slova, Rudého Práva* aj. – ostře vystoupil pražský arcibiskup a český primas Karel Kašpar, který vyzval k ukončení štvavé kampaně, jež *„velice poškozuje čest a dobré jméno naší republiky jak v očích všech zástupců cizích států u nás, tak za hranicemi, kde všude přímo žasnou, jak jest vůbec možno, aby se psalo podobným způsobem proti kterémukoliv členu diplomatického sboru, tím více proti jeho děkanu, apoštolskému nunciovi, a proti Svatému Otci,“*¹²⁸ Šimon Bárta se neváhal přidat k ostatním

---

¹²⁶ AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1934, Radimský 2. 1. 1934.

¹²⁷ KOVTUN, Jiří, *Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918-1935*, Praha 2005, s. 737.

¹²⁸ *Lidové listy*, 24. 8. 1933.

československým biskupům, kteří odsoudili články zmíněného tisku i projevy nevráživosti vůči Svatému stolci a jeho reprezentantu v osobě apoštolského nuncia Pietra Ciriaciho.¹²⁹

Ministr zahraničí Edvard Beneš a jeho zástupce Kamil Krofta si již dne 14. září 1933 pozvali apoštolského nuncia k podání vysvětlení a obvinili jej z vměšování Vatikánu do vnitřních záležitostí republiky. Vláda následně nunciův dopis odsoudila a požádala Svatý stolec o povolání Pietra Ciriaciho do Říma *ad verbum audiendum*, což fakticky znamenalo jeho odvolání.¹³⁰ Jak je patrné ze zpráv československého vyslance u Svatého stolce Vladimíra Radimského, českobudějovický biskup Šimon Bárta podporoval v kandidatuře na post Ciriaciho nástupce Antonina Aratu, někdejšího sekretáře apoštolské nunciatury, který působil v Praze v letech 1921-1927.¹³¹

Po návratu do Českých Budějovic se Šimon Bárta nezapomněl obrátit ani na jihočeské věřící, kterým zdůraznil, že spojil svoji povinnou úřední cestu s poutí do Věčného města k získání velkých milostí, které uděluje z duchovního pokladu církve Kristův náměstek v osobě papeže. Informoval, že navštívil všechny papežské kostely – baziliku sv. Petra, sv. Pavla, sv. Jana v Lateráně a baziliku Panny Marie Sněžné, každou dokonce třikrát, a tam vykonal předepsané modlitby k získání plnomocných odpustků, přičemž se modlil i za své věřící a jejich blaho. Při setkání s Piem XI. u něj opět vyprosil jeho apoštolské požehnání pro celou českobudějovickou diecézi, kterou papež udělil jak jednotlivcům, tak rodinám.¹³²

---

¹²⁹ Čech, 16. 9. 1933; DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931, s. 116.

¹³⁰ KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935), Praha 2002, s. 179.

¹³¹ KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Urovnání československo-vatikánských vztahů a jmenování nového nuncia v roce 1935*, *Paginae historiae*. Sborník Národního archivu 23, 2015, č. 1, s. 172-173.

¹³² *Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis*, 1933, č. 15, s. 59.

9. Mezinárodní napětí v Evropě ve druhé polovině 30. let a poměry v českobudějovické diecézi

Mezinárodní vztahy zůstávaly od poloviny 30. let trvale napjaté. Napětí, zjištěné událostmi italské agrese v Habeši, občanské války ve Španělsku, rozpínavé německé zahraniční politiky a jiných zemích, dynamizovalo rovněž dění ve střední Evropě. Bylo zřejmé, že vývoj v Československu i uspořádání střední Evropy jsou do značné míry závislé na mezinárodním dění a politické situaci v okolních státech, přičemž neklid do událostí vnášely především autoritativní a totalitní politické ideologie (fašismus, nacismus, komunismus), které pohrdaly lidským životem, demokracií, parlamentarizmem a občanskými svobodami. V této době již zcela otevřeně vyjadřovaly názor, že je podoba versailleského mírového systému z let 1919-1920 nespravedlivá. Československo zažilo v roce 1935 parlamentní a prezidentské volby, několik demisí vlád, abdikaci prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, sílící nacionalistické tenze i pocity mezinárodní izolace země, které byly umocňovány značným odcizením mezi jednotlivými národy republiky, především mezi Čechy a Němci, případně mezi Čechy a Slováky.

Tuto frustraci citlivě vnímal rovněž papež Pius XI., který v březnu 1937 neváhal odsoudit zločinné totalitní ideologie německého nacizmu (encyklika *Spalčivou starostí*) a sovětského komunizmu (encyklika *O bezbožeckém komunizmu*), přičemž italský fašismus odsoudil již o šest let dříve v encyklice *Nemáme zapotřebí*. První zmíněný papežský dokument proti nacizmu, jímž Pius XI. odsoudil násilné potlačování náboženského života, porušování křesťanských mravních zásad, nedodržování konkordátu a zbožštění rasy, národa a násilí, byl čten o Květné neděli 21. března 1937 ve většině katolických kostelů v Německu: „*S palčivou starostí*,“ začínal papežův text, který dal jméno i celé encyklice, „*a se stoupajícím úžasem pozorujeme od delší doby utrpení*

*Církvě, vzrůstající útisk vyznavačů a vyznavaček, kteří ve smýšlení i v jednání zůstávají věrni – a to v zemi a v národě, jemuž kdysi přinesl sv. Bonifác světlo a radostné poselství o Kristu a o Říši Boží. Tato naše starost se nezmenšila zprávami, které nám podle pravdy a povinnosti podali zástupci nejdůstojnějšího episkopátu při své návštěvě u nás, když nemoc nás poutala na lůžko. Řekli nám mnoho radostného a povznášejícího z vyznavačského boje svých věřících; a při vši lásce k národu a vlasti a při vši snaze, aby jejich úsudek byl plně pravdivý, nemohli mlčením pominouti ani nekonečně mnoho zjevů trpkých a zlých.*¹³³

Papež upozornil v encyklice na opakované porušování konkordátu ze strany nacizmu, když současně odsoudil jeho ideologické prameny – vypjatý nacionalismus a rasismus – a prohlásil je za nepřijatelné pro křesťanské svědomí.¹³⁴ Dopad encykliky byl globální, takže kritika rychle překonala okruh katolických věřících ve střední Evropě – četli ji věřící i nevěřící, katolíci i protestanti, přičemž ji všichni pochopili jako obranu svobody náboženství obecně. Zůstávalo bezprecedentním faktem, že papež před celým světem prohlásil, že nejen církve v Německu svádí boj na život a na smrt, ale že to jsou zejména pronásledování němečtí katolíci, kdo mají pravdu a podporu nejvyššího představitele církve na své straně.¹³⁵

V téže době, dne 19. března 1937, vydal papež Pius XI. současně encykliku *O bezbožeckém komunizmu* (Divini Redemptoris), v níž odsoudil ideologii

---

¹³³ Enchiridion delle Encicliche, V. (Pio XI), eds. Erminio Lora a Rita Simionati, Bologna 1998, s. 1074-1075; Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale, annus XXIX, series II, volumen IV, Roma 1937, s. 168; POSPÍŠIL, Ctirad Václav (ed.), *Antitotalitní encykliky. Non abbiamo bisogno, Mit brennender Sorge, Divini Redemptoris*, Praha 2015, s. 47.

¹³⁴ Enchiridion delle Encicliche, V, s. 1074-1127; Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale, annus XXIX, series II, volumen IV, Roma 1937, s. 145-188; POSPÍŠIL, *Antitotalitní encykliky*, s. 52-78.

¹³⁵ TORNIELLI, Andrea, *Pio XII. Eugenio Pacelli - un uomo sul trono di Pietro*, Milano 2008, s. 219; JEDIN, Hubert a kol., *History of the Church*, X (The Church in the Modern Age), New York 1981, s. 74.

komunizmu i jeho sovětskou praxi, kterou osobně poznal během svého působení na postu apoštolského nuncia ve Varšavě. Pokračovala v kritické linii jeho předchůdců, když neváhala prohlásit, že „*dnešní komunismus, ve vyšší míře než jiná podobná hnutí v minulosti, skrývá v sobě bludnou myšlenku vykoupení. Lživý ideál spravedlnosti, rovnosti a bratrství v práci prozařuje jako žhavý žár všecku jeho nauku a všecku jeho činnost jakýmsi bludným mysticismem, který vsugeruje davům získaným klamnými sliby strhující nadšení a zápal.*“¹³⁶ Vatikán se však nadále zajímal o dění v Sovětském svazu a usiloval o možný dialog s jeho komunistickou vládou. Na základě obou encyklik z března 1937 – *Spalčivou starostí* a *O bezbožeckém komunizmu* – můžeme prohlásit, že nacionální socialismus byl vnímán mírněji než *ateisticky přímočarý* komunismus.

Ve 20. letech 20. století se totiž Svatý stolec pokusil o navázání vztahů s komunistickým sovětským Ruskem několikrát. Třebaže bylo jádro rokování v polovině zmíněného desetiletí přeloženo do Berlína a jednání vedena prostřednictvím apoštolského nuncia v Německu Eugenia Pacelliho a sovětského vyslance v Berlíně Nikolaje Krestinského, skončila ve slepé uličce. Svatý stolec se však nevzdával a na náboženské poměry v sovětském Rusku nerezignoval. V roce 1925 vyslal do Sovětského svazu francouzského jezuitu a prefekta Papežského východního institutu v Římě Michela d’Herbignyho, který měl v zemi obnovit duchovní život, avšak o rok později jej sovětská vláda vyhostila. Třebaže diplomatické styky Svatého stolce a sovětského Ruska zůstávaly trvale na bodu mrazu – komunismus byl nepřijatelný zejména proto, že vycházel z filozofického materialismu, který se projevoval v ateizmu i boji proti zjevenému náboženství – papež hledal všechny možnosti, jak by mohl vstoupit do kontaktů se sovětskou vládou v Moskvě. V době, kdy papež vydával encykliku proti komunizmu, byla situaci katolíků v Rusku naprosto zoufalá,

---

¹³⁶ B. VAŠEK, *Encykliky Pia XI.*, s. 10.

téměř všechny kostely byly uzavřeny, kněží popraveni či internováni a mše neslouženy.¹³⁷

Podobně jako drtivá většina kněží byl i Šimon Bárta nepřitelem komunizmu. Proto se jeho podpis objevuje pod společným pastýřským listem československých biskupů o nebezpečí komunizmu z roku 1936. O rok dříve než encyklika papeže Pia XI. se pastýřský list zabýval politickou ideologií komunizmu v Mexiku, ve Španělsku a v Rusku, kterou společně s papežem Piem XI. považoval za nenávistnou. Revoluční události vzájemného vraždění ve jménu bezbožného komunizmu považovali biskupové za tvrdý boj proti náboženství a Bohu samotnému. Kritizovali však současně materialistický liberalismus, který v honbě za ziskem upozadil člověka. Ve jménu křesťanské lásky proto apelovali na podporu křesťanské charity, která překonává stávající bídu. Dikce jejich pastýřského listu byla jednoznačná a varovná: „*Nedejte se tudíž, milovaní diecézáni, nikdy, nikým a ničím svést k jakékoli spolupráci s bezbožeckým komunismem, nechcete-li sami býti nešťastnými a proměnití naši drahou, krásnou vlast v rum sutin a v poušť!*“¹³⁸

Byly to především Velká Británie a Francie, které přiměly říšského kancléře Adolfa Hitlera k účasti na konferenci čtyř velmocí. Jejich představitelé – Neville Chamberlain, Édouard Daladier, Benito Mussolini a Adolf Hitler – se dne 29. září 1938 setkali v Mnichově, aby zde rozhodli o Československu. Dne 29. září 1938, kdy byla zahájena Mnichovská konference, vystoupil papež Pius XI. v 19 hodin ve Vatikánském rozhlase a přednesl mírový projev nabádající k modlitbě, zachování klidu zbraní a mírovému řešení sporných otázek dohodou.¹³⁹ Papežův projev, který apeloval na zachování všeobecných principů,

---

¹³⁷ RICCARDI, Andrea, *Století mučedníků*, Kostelní Vydří 2014, s. 34-50.

¹³⁸ FORMÁNEK, ŠMÍD, *Pastýřské listy 1918-1945*, s. 364.

¹³⁹ DRÁBEK, Jan (ed.), *Z časů nedlouho zašlých. Vzpomínky Dr. Mořice Hrubana*, Řím – Los Angeles 1967, s. 245; KUKLÍK, Jan a kol., *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, Praha 2011, s. 46-62.

jež zakončil Svatý otec Pius XI. požehnáním celému světu, představoval jednu z mála zahraničních podpor Československu. Jeho účinek byl o to větší, že papež ve svém poselství navrhl obětovat svůj vlastní život výměnou za mír a spásu světa.

Krátce po Mnichovské konferenci, dne 11. října 1938, vystoupil pražský arcibiskup a český primas Karel Kašpar s pastýřským listem *Jednota v pravdě a lásce Kristově*, v němž označil ponížení své země za tvrdé Jobovy rány, které na republiku dopadly. Nepovažoval je však za nahodilý vývoj událostí řetězených za sebou, ale za logický důsledek mnohých provinění českého národa vůči Bohu a katolické církvi v uplynulých desetiletích. Nepropadl však pesimismu, ale ponořen do modliteb věřil, že nyní přichází duchovní obnova národa, která jej bude směřovat k budování státu na křesťanských základech.¹⁴⁰

Karel Kašpar proto v pastýřském listu optimisticky prohlásil: „*Milí arcidiecézáni, jsme smutni, ale neklesáme na mysli! Důvěřujeme Pánu Bohu a věříme, katolická Církev, v níž působí Ježíš Kristus, vyvede jako dosud i nyní náš národ z těžké pohromy. Tato světová duchovní velmoc jest připravena, aby nám pomohla, a to je náš plán, naše úpěnlivá prosba, abychom se pod jejími ochrannými křídly všichni sjednotili, jak to činili národové, když jejich hlavy byly zkrvavené a srdce zlomena. Slyšeli jste snad projev náměstka Kristova, Svatého Otce Pia XI., v kritický den, kdy již hrozilo, že se rozpoutá válka. Jeho otcovský hlas se chvěl hlubokým pohnutím, jeho oči slzely. Nabídl právě ve svátek sv. Václava Pánu Bohu v oběť svůj život. Za koho? Především za náš národ, neboť jeho osud byl právě nejvíce ohrožen.*“¹⁴¹

Nebyl to pouze Kašparův smutek, který vycházel z úst českých církevních představitelů, ale rovněž smutek Šimona Barty. Jeho deziluze z politicko-náboženských poměrů byla patrná z jeho listu *Všem důstojným pánům duchovním správcům!* ze dne 29. září 1938 a dalších, které následovaly,

---

¹⁴⁰ FORMÁNEK, ŠMÍD, *Pastýřské listy 1918-1945*, s. 394-399.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 398.

nicméně biskup opakovaně nabádal ke klidu, rozvaze a důvěře v Boha.¹⁴² V době hluboké morální krize a úpadku národního života vyzval českobudějovický biskup své věřící k modlitbám a obětem a určil dobu od září do října 1938 za dobu zvýšené náboženské činnosti ve všech farnostech diecéze. Apeloval na národní jednotu a katolickou hrdost, kterými vyzýval překonat stranické, třídní a nacionální rozpory. Večer 27. září pak určil za smírnou a prosebnou pobožnost a příležitost k přijetí svátosti smíření a 28. září, svátek sv. Václava, za den slavné služby Boží s vhodnými pobožnostmi křesťanského obsahu.¹⁴³

Události Mnichova a následné okleštění Česko-Slovenské republiky komentoval Šimon Bárta v říjnu 1938 zcela otevřeně, zůstával však optimistou: *„Veliká pohroma vlasti a národa, hluboký zármutek a žal, který proto srdce nás všech svírá, trpký úděl statisíců našich bratrů a sester odříznutých od nás a teskné obavy o budoucnost naše národa a státu, nutkají Vašeho duchovního Arcipastýře a Otce, aby k Vám promluvil otcovské slovo útěchy, plynoucí ze sv. víry naší! Ano, byť se srdce a cit bouřily, byť uslzené oko a slzami zamžené nevidělo dobře a to nenahlíželo, jest přece pravdou, že navštívení Boží i bolestná jsou projevem dobrotivé péče Boží o jednotlivé duše i o celý národ. Vždyť Bůh je Otec náš, Bůh je láska. Vše co činí a dopouští – z lásky činí a dopouští, asi tak, jako lidský otec dopustí ano i připraví dítěti svému bolestnou operaci, aby je zachránil od horšího a naživu. A je-li taková bolestná operace projevem lásky lidského otce, jistě neskonale více jest taková pohroma národní projevem péče Boží o celý národ. O tom můžeme a máme býti pevně přesvědčeni, že Pán Bůh zamýšlí s námi i takovým navštívením jen naše dobro.“*¹⁴⁴

---

¹⁴² Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1938, č. 9, s. 53; ŠMÍD, *Apoštolský nunciatus v Praze*, s. 374, 376.

¹⁴³ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1938, č. 8, s. 49.

¹⁴⁴ Tamtéž, č. 10, s. 55.

V podobném duchu se podílel rovněž na koncipování společného pastýřského listu českých a moravských biskupů, který vydali ordináři pražský arcibiskup Karel Kašpar, olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, českobudějovický biskup Šimon Bárta, brněnský biskup Josef Kupka, královéhradecký biskup Mořic Pícha a litoměřický biskup Antonín Weber na společné poradě dne 2. října 1938.¹⁴⁵

Při pomnichovském územním dělení ztratilo Československo území o velikosti 41.098 km², tj. 29,26 % své někdejší rozlohy, zábor v českých zemích tvořil 29.074 km², na Moravě 9.867 km² a na Slovensku a Podkarpatské Rusi 11.830 km². Československo současně ztratilo téměř pět miliónů obyvatel.¹⁴⁶ Kromě územních ztrát došlo současně k proměnám církevní správy: polovina farností olomoucké arcidiecéze, třetina farností českobudějovické diecéze a dvě třetiny farností litoměřické diecéze se ocitly v Třetí říši, část území ztratily rovněž pražská, brněnská a královéhradecká diecéze a dvě slovenské diecéze.¹⁴⁷

Duchovní správu a kontakt *ztracených* diecézí s místními kněžími převzal apoštolský nuncius v Berlíně Cesare Orsenigo. Některé farnosti zůstaly bez pastýřů, kteří se buď uchýlili do Německa, či odešli do českého vnitrozemí. Klíčovým úkolem pro československo-vatikánské diplomatické styky se proto stala otázka zajištění pastorační péče v pohraničí, pro niž bylo v první řadě nezbytné jmenovat generální vikáře z řad německých kněží.¹⁴⁸

Generálním vikářem pro německou část českobudějovické diecéze se 134 odloučenými farnostmi se sídlem ve Vyšším Brodě ustanovil Šimon Bárta opata vyšebrodského kláštera Tecelina Jaksche, který v obavě z možného zatčení na

---

¹⁴⁵ FORMÁNEK, ŠMÍD, *Pastýřské listy 1918-1945*, s. 410-413.

¹⁴⁶ KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, III. O přežití a o život (1936-1938), Praha 2003, s. 625.

¹⁴⁷ ŠMÍD, Marek, *Svatý stolec a Československo v roce 1938*, Časopis Matice moravské 136, 2017, č. 1, s. 114.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 115

tento post v listopadu 1938 rezignoval.¹⁴⁹ Již o měsíc později jej nahradil opat-koadjutor Dominik Kaindl. Již dne 1. října následujícího roku však byly tyto farnosti odtrženy a připojeny k biskupstvím v Řezně, Pasově, Linci a St. Pölten.¹⁵⁰

V období národního strádání za protektorátu kladl Šimon Bárta kněžím na srdce, aby se zdržovali jakýchkoliv politických projevů, ale drželi se hláсанých pravd křesťanské víry, obsažených v Písmu svatém, ve spisech církevních otců, v legendách či v životech svatých atd. V létě 1939 je varoval před světskými veřejnými projevy na poutních slavnostech a apeloval na časté přijímání svátostí. Současně požádal duchovní své diecéze, aby přečetli z kazatelny tuto výzvu věřícím: *„Ve chvílích těžkých zkoušek bývá člověk náchylný k výčitkám. Obviňuje jiné, kteří by mu mohli a měli pomoci, že nekonají svou povinnost. Vyčítá dokonce i Bohu, že požaduje od slabého tvora jen oběti. Není tedy divu, že v nynější době, jež požaduje od nás všech velikého napětí sil, někteří kolísají v důvěře, zejména když popřává sluchu neodpovědným jednotlivcům podrážděných nervů, kteří podřývají autoritu vedoucích činitelů, jako by neměli potřebných vlastností ke splnění svěřených úkolů a nezasluhovali důvěry. Jakožto arcipastýř sleduji a prožívám všechny nesnáze a obavy, jež doléhají na náš lid. A právě proto, že sleduji též snahy a jednání vedoucích činitelů, pokládám za svou arcipastýřskou povinnost upozorniti, že náš lid nemá příčiny k nedůvěře a malomyslnosti... Obracejme*

---

¹⁴⁹ Tecelin Jaksch byl skutečně v listopadu 1938 zatčen. Po šesti měsících, které strávil ve vězení, přesídlil do kláštera cisterciáček Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova, kde zůstal až do konce druhé světové války.

¹⁵⁰ WEIS, Martin, *Vyšebrodský opat P. Tecelin Jaksch, O. Cist. – osobnost náboženského života německy mluvící oblasti jižních Čech v letech 1938-1948*, Verba Theologica 13, 2007, s. 123-124; KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, s. 40; BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 16.

*se s neochvějnou důvěrou k Pánu Bohu, jenž nikdy neopustil těch, kteří konají jeho svatou vůli a ve všech svých potřebách ho pokorně a vytrvale vzývají.*¹⁵¹

Pokud došlo na přelomu let 1938/1939 k četným návštěvám *ad limina* československého duchovenstva v Římě – do Věčného města odcestovali biskupové Ján Vojtaššák, Karel Kašpar, Leopold Prečan, Mořic Pícha či Josef Kupka, aby s vatikánskými církevními představiteli diskutovali především otázku duchovní správy, jsme překvapeni, že k rokování nebyl rovněž přizván českobudějovický biskup Šimon Bárta. Částečným vysvětlením může být sice Bártovo chatrné zdraví v závěru jeho života, což potvrzuje i dobový tisk, otázkou zůstává, jestli je to nepádnější důvod jeho absence při římských jednáních.¹⁵²

---

¹⁵¹ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, 1938, č. 9, s. 46.

¹⁵² *Lidové noviny*, 27. 10. 1939; AMZV, Politické zprávy – Vatikán, 1939, Radimský 2. 1. 1939; AMZV, fond II. sekce MZV politická – 1. Běžná spisovna (1918-1939), karton 35, Radimský 5. 12. 1938.

10. Bártův skon a poměry v diecézi po jeho smrti

Pozemský život Šimona Barty se uzavřel o svátku Nanebevstoupení Páně dne 2. května 1940 kolem třetí hodiny odpolední. Bylo mu 75 let. Správa diecéze přešla na kapitulního vikáře, kterým katedrální kapitula ustanovila kanovníka Jana Caise. Dne 7. května se za velké účasti věřících konal pohřeb, pražského arcibiskupa Karla Kašpara na něm zastupoval pomocný biskup Antonín Eltschkner. Zádušní mše svatá, kterou sloužili litoměřický biskup Antonín Weber, pražský pomocný biskup Jan Remiger, emauzský opat Arnošt Vykoukal a strahovský opat Stanislav Bohuslav Jarolímek, se za přítomnosti 250 kněží a tisíců věřících konala v chrámu kláštera Panny Marie. Bártovo mrtvé tělo bylo podle jeho vůle uloženo na novém hřbitově sv. Otýlie, v oddělení pro kněze.¹⁵³

Boj o nástupnictví v českobudějovické diecézi, který se po skonu Šimona Barty rozpoutal, označují někteří církevní historici jako boj o investituru. Svatý stolec v době protektorátu úspěšně vzdoroval tlaku říšských úřadů, které usilovaly nejen o obsazení některých biskupských stolců osiřelých během druhé světové války – Praha (1940), České Budějovice (1940) a Brno (1941), ale snažily se rovněž oddělit od českých a moravských diecézí jejich odtržené oblasti, a souhlasil pouze s jejich dočasnou správou ze strany německých a rakouských biskupů.¹⁵⁴

Za Bártova nástupce určil Svatý stolec zmíněného pražského pomocného biskupa Antonína Eltschknera, ale jeho jmenování zveřejnil pouze na stránkách vatikánského listu *L'Osservatore Romano*, nikoliv v oficiálním věstníku římské kurie *Acta Apostolicae Sedis*. Teprve potom byla informována berlínská vláda.

¹⁵³ Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis, č. 7, 1940, s. 33; *Národ*, 7. 5. 1940.

¹⁵⁴ STRÍBRNÝ, Jan, *Církev a náboženský život za nacistické okupace*, in: Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce, Dobruška 2009, s. 104.

Následně se stala jeho osoba předmětem sporu mezi Vatikánem a nacistickým Německem, které prostřednictvím vyslance u Svatého stolce Diega von Bergena prosazovalo biskupa německého původu Johanna Nepomuka Remigera. Svatý stolec odmítal jeho argumenty s tím, že české země nejsou součástí nacistické Třetí říše, a navíc území s dvěma třetinami Čechů přísluší český církevní představitel. Jak odpověděl sekretář Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Domenico Tardini: „*Je ustálenou normou, že Svatá stolice jmenuje biskupa národnosti toho lidu, na jehož území má působit.*“¹⁵⁵ Německá vláda byla neústupná a odmítala českého kandidáta i v případě, že by se generálním vikářem diecéze stal Němec.

Jak již bylo řečeno, diecézi spravoval v letech 1940-1944 kapitulní vikář Jan Cais, který byl půl roku před koncem války zatčen gestapem, vězněn v Praze a následně deportován do Terezína. Z vězení byl propuštěn teprve na začátku května 1945. Na Caisovo místo Svatý stolec provizorně jmenoval premonstrátského opata strahovského kláštera Stanislava Bohuslava Jarolímka. Post českobudějovického biskupa tak zůstal neobsazen až do léta 1947, kdy se devátým ordinářem na jihu Čech stal profesor pastorální teologie Josef Hlouch.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948). Paměti*, Praha 1998, s. 40.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 39-44.

Závěr

Sledoval jsem episkopát českobudějovického biskupa Šimona Bárty v období let 1920-1940, přičemž jsem dosud známý pohled, prezentovaný například v mé bakalářské práci v roce 2017, rozšířil o informace, které svým významem prostor diecéze přesahovaly.

Výraznou pozornost jsem proto věnoval zejména otázce Bártova jmenování českobudějovickým biskupem v roce 1920, která poukazovala na rozpory mezi československou a vatikánskou stranou i umožňovala nahlédnout do církevně-politických strategií obou stran krátce po vzniku Československa. Byla to současně sonda do Bártovy duše, která v něm odhalila skromného a loajálního muže, pro nějž spočinutí na postu českobudějovického biskupa nebylo jediným a jasným cílem, k čemuž by svoji kariéru jednoznačně upínal.

Dále jsem se podrobně zastavil u problematiky redemptoristického domu v Českých Budějovicích, která poukazovala na jítření mezi českými a německými řeholníky v národnostní i náboženské linii. Její projednávání zaměstnávalo dokonce církevní představitele Svatého stolce a vytvářelo nebezpečný precedens ohledně možného rozdělení řeholních domů. V této souvislosti jsem poukázal na proměnu hranic diecéze, jejichž jednodolitost byla narušena zejména na konci 10. let a na konci 30. let 20. století v souvislosti s mezinárodním napětím ve střední Evropě.

Částečně jsem rovněž analyzoval život Šimona Bárty v období před rokem 1920, ať se již jednalo o Žimutice, Sedlici, České Budějovice, Pelhřimov nebo dokonce Řím, kde jsem čerpal mnohé cenné poznatky z dobových písemných dokumentů. Právě zde vidím perspektivu dalšího bádání pro disertační práci.

Další kapitoly vnímaly Šimona Bártu v kontextu československých biskupů, kdy jeho podpis nejen nechyběl pod klíčovými pastýřskými listy (Katolická akce, chudoba a nezaměstnanost, komunismus), ale biskup byl častokrát ve své činnosti horlivý a předcházet vnější pokyny svým aktivizmem. Jeho jazykové vybavení, výborný kontakt s ostatními českými ordináři i dobré vztahy k politické reprezentaci Československa jej mnohdy zaváděly do zahraničí. Zde jsem sledoval jeho římské cesty ve 20. a 30. letech 20. století i jeho poutní výpravu do Lurd na počátku posledně zmíněného decénia.

Nebylo rozhodně vinou Šimona Bárty, že ve druhé polovině 30. let docházelo k růstu napětí v mezinárodních vztazích, které se záhy přelilo rovněž

do dění v diecézi. Pokud bylo až dosud soužití dvou třetin české a jedné třetiny německé populace téměř bezproblémové, pnutí v německém táboře mnohé zkomplikovalo. Byl to právě Šimon Bárta, který nejen podepsal společný pastýřský list československých biskupů z října 1938, ale který rovněž vlastním listem oslovil své diecézány. Navíc se jednalo o období vleklé a těžké Bártovy nemoci, která mu po Mnichovu pravděpodobně znemožnila cestu do Věčného města k pravidelné návštěvě *ad limina* a postupně jej izolovala od dění v diecézi.

Pozemské putování Šimona Bárty se uzavřelo v květnu 1940, kdy sedmdesáti pětiletý českobudějovický biskup vydechl naposledy. Po jeho smrti se otevřel další spor, který opět přesáhl hranice diecéze, tentokrát mezi Svatým stolcem a nacistickým Německem ohledně jmenování jeho nástupce. Nebyl nicméně ukončen, takže post biskupa zůstal až do roku 1947, kdy jím byl zvolen profesor teologie Josef Hlouch, vakantní.

Bylo požehnáním pro českobudějovické farníky, že v jejich čele v období první a druhé Československé republiky i na počátku protektorátu Čechy a Morava stál vzdělaný, moudrý i srdečný církevní představitel. Šimon Bárta čelil s osobní statečností odlivu věřících z katolické církve, přispíval ke stabilizaci církevních poměrů, zvyšoval počet studentů teologie v diecézi a povznášel kněžský seminář, jak jsem sledoval především v bakalářské práci.

Jako biskup podporoval Šimon Bárta v poměrně dynamické a dramatické době práva církve, zájmy českého národa, zbožnost v českobudějovické diecézi a všechny potřebné, pokud jej o pomoc požádali. Jeho zásluhy ocenil i apoštolský nuncius v Praze Clemente Micara, který jej ve své závěrečné zprávě z československé mise v roce 1923 označil za zbožného, moudrého a církvi oddaného muže římského ducha, který se s nadšením a velkou obětavostí vypořádal s četnými problémy své diecéze. Dnes můžeme rozhodně potvrdit, že se nemýlil.

Soupis pramenů a literatury

Archivy

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze, fondy Politické zprávy – Vatikán, Zastupitelský úřad – Vatikán a II. sekce MZV politická – 1. Běžná spisovna

Archiv Národního muzea, fond Eduard Jelen

Národní archiv, fond Policejní ředitelství v Praze

Státní okresní archiv České Budějovice, fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice

Státní okresní archiv České Budějovice, pobočka Třeboň, fond Biskupský archiv a Sběrka matrik Jihočeského kraje

Pamětní kniha obce Sedlice, Městský úřad Sedlice

Noviny (selektivní výběr)

Čech

Dorost

Hlas lidu

Jihočeská jednota

L'Osservatore Romano

Lidové listy

Národ

Obrázkový večerník Národ

Venkov

Vydané prameny

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale 1920-1940

Acta Curiae Episcopalis Bohemo-Budvicensis 1922-1940

Catalogus Ecclesiasticus Almae Dioecesis Bohemo-Budvicensis 1920-1940

DOSTÁL-LUTINOV, Karel, *Karel Dostál-Lutinov contra Karel Juda*, Prostějov 1906.

Enchiridion delle Encicliche, V. (Pio XI), eds. Erminio Lora a Rita Simionati, Bologna 1998.

- FORMÁNEK, Jakub, ŠMÍD, Marek (eds.), *Pastýřské listy 1918-1945*, Praha 2017.
- HRUBAN, Mořic, *Z časů nedlouho zašlých. Vzpomínky Dr. Mořice Hrubana*, ed. Jan Drábek, Řím – Los Angeles 1967.
- KOLÍSEK, Karel, *Zdrávas, Neposkurněná! Vzpomínky na XI. národní pouť do Lurd 1931*, Brno 1932.
- KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník 1919-1922*, ed. Jindřich Dejmek, Praha 2009.
- MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938-1948). Paměti*, Praha 1998.
- MASARYK, Tomáš Garrigue, *Zrcadlo katechetům*, Praha 1906.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav (ed.), *Antitotalitní encykliky. Non abbiamo bisogno, Mit brennender Sorge, Divini Redemptoris*, Praha 2015.

Literatura

- BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.
- CONFALONIERI, Carlo, *Pio XI visto da vicino*, Milano 1993.
- DACÍK, Reginald M., *Základy Katolické akce*, Olomouc 1939.
- DEJMEK, Jindřich, *Počátky diplomatických vztahů mezi Československem a Vatikánem (1920-1921). Kroftova vyslanecká mise v Římě*, Český časopis historický 91, 1993, č. 2, s. 224-246.
- DELL'ORTO, Umbelo, *Pio XI. Un papa interessante*, Milano 2008.
- DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931.
- FATTORINI, Emma, *Pio XI, Hitler e Mussolini. La solitudine di un papa*, Torino 2007.
- FELICE, Renzo de, *Mussolini il Fascista, I.-II. (1921-1929)*, Torino 2005-2008.
- FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, Kostelní Vydří 2006.
- FRÝDL, David, *Zrod Církve československé (husitské)*, in: 90 let Církve československé husitské, eds. Zdeněk Kučera a Tomáš Butta, Praha 2010, s. 17-30.
- GENTILE, Emilio, *Contro Cesare. Cristianesimo e totalitarismo nell'epoca dei fascismi*, Milano 2010.

- GUASCO, Alberto, *Cattolici e fascisti. La Santa Sede e la politica italiana all'alba del regime (1919-1925)*, Bologna 2013.
- GURRIERO, Elio, ZAMBARBIERI, Annibale, *La Chiesa e la società industriale*, I. (1878-1922), Milano 1990.
- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- HRABOVEC, Emília, *Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov*, in: *Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference*, II., ed. Jaroslav Valenta, Praha 1999, s. 542-554.
- HRABOVEC, Emília, *Na pokraji prerušenia stykov. Kríza vo vzťahoch medzi Česko-Slovenskom a Svätou stolicou v roku 1921*, in: *Fidei et Patriae. Jubilejník na počesť 80. narodenín Františka Vnuka*, ed. Jozef M. Rydlo, Bratislava 2008, s. 257-284.
- CHENAUX, Philippe, *Katolícká cirkev a komunizmus v Európe (1917-1989). Od Lenina k Janu Pavlu II.*, Praha 2012.
- CHIRON, Yves, *Pio XI. Il papa dei patti lateranensi e dell'opposizione ai totalitarismi*, Milano 2006.
- JEDIN, Hubert a kol., *History of the Church*, X (The Church in the Modern Age), New York 1981.
- KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, II., Praha 1991.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935), Praha 2002.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918-1938)*, III. O přežití a o život (1936-1938), Praha 2003.
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české*, XIII. (1918-1929), Praha – Litomyšl 2000.
- KONÍČEK, Jiří, *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918-1993*, Olomouc 2005.
- KOVTUN, Jiří, *Republika v nebezpečném světě. Éra prezidenta Masaryka 1918-1935*, Praha 2005.
- KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Karel Kašpar a římské koleje*, in: *Česká kolej v Římě. Od Bohemica k Nepomucenu. 130 let existence české kulturní a vzdělávací instituce*, ed. Tomáš Parma, Kostelní Vydří 2014, s. 161-190.

- KUKÁNOVÁ, Zlatuše, *Urovnání československo-vatikánských vztahů a jmenování nového nuncia v roce 1935*, *Paginae historiae*. Sborník Národního archivu 23, 2015, č. 1, s. 163-216.
- KUKLÍK, Jan a kol., *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, Praha 2011.
- LUXMOORE, Jonathan, BABIUCHOVÁ, Jolanta, *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*, Praha 2003.
- MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky. 1918-1924*, Brno 2005.
- MAREK, Pavel, *České schisma. Příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Rosice u Brna 2000.
- MAREK, Pavel, *Čeští křesťanští sociálové. Příspěvek k problematice programových a organizačních základů českého politického katolicismu v letech 1894-1938*, Olomouc 2011.
- MAREK, Pavel, *Senátor agrární strany František Jan Kroiher*, in: *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 24.-25. května 2006*, ed. Blanka Rašticová, Uherské Hradiště 2006, s. 107-112.
- MAREK, Pavel, *Setkání. Osobnost v politickém a veřejném životě na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2010.
- PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928)*, I. Úvodní studie, Praha 2012.
- PETRÁČEK, Tomáš, *Velká válka 1914-1918 a sebedestrukce Západu. Několik reflexí k příčinám a důsledkům první světové války*, *Kontexty. Časopis o kultuře a společnosti* 6, 2014, č. 3, s. 30-37.
- POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech 4*, Praha 1982.
- POLLARD, John F., *Catholicism in Modern Italy. Religion, Society and Politics since 1861*, London – New York 2008.
- POLLARD, John F., *The Papacy in Two World Wars. Benedict XV and Pius XII compared*, in: *International Fascism 1919-45*, eds. Gert Sørensen a Robert Mallett, London 2002, s. 83-96.
- PURICELLI, Carlo, *Un „Papa Brianzolo“. Le radici culturali di Achille Ratti, Pio XI*, Milano 1991.

- REARDON, Bernard M. G., *Roman Catholic Modernism*, Stanford California 1970.
- RICCARDI, Andrea, *Století mučedníků*, Kostelní Vydří 2014.
- RONZONI, Domenico Flavio, *Achille Ratti. Il prete alpinista che diventò papa*, Missaglia 2009.
- STELLA, Giordano, *Pio XI. Il papa dei concordati*, Milano 2009.
- STŘÍBRNÝ, Jan, *Církev a náboženský život za nacistické okupace*, in: *Vlastenectví, církve a společnost v proměnách 19. a 20. století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce*, Dobruška 2009, s. 93-142.
- ŠEBEK, Jaroslav, *Katolická akce jako nástroj papežského centralismu a jeho recepce v meziválečném Československu*, *Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století* 25, 2017, č. 1, s. 89-111.
- ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.
- ŠMÍD, Marek, *Obsazení biskupského stolce po skonu českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky v roce 1920*, *Jihočeský sborník historický* 83, 2014, s. 321-335.
- ŠMÍD, Marek, *Svatý stolec a Československo v roce 1938*, *Časopis Matice moravské* 136, 2017, č. 1, s. 99-121.
- TORNIELLI, Andrea, *Pio XII. Eugenio Pacelli – un uomo sul trono di Pietro*, Milano 2008.
- TOTH, Daniel, *Studie o Masarykovi*, Hradec Králové 2003.
- TRAPL, Miloš, *Politika českého katolicismu na Moravě 1918-1938*, Praha 1968.
- VAŠEK, Bedřich, *Katolická akce. Výzva Boží laikům*, Olomouc 1939.
- WEIS, Martin, *Českobudějovický biskup Bárta – pilíř katolické tradice na jihu Čech*, *Verba Theologica* 12, 2007, s. 54-67.
- WEIS, Martin, *Vyšebrodský opat P. Tecelin Jaksch, O. Cist. – osobnost náboženského života německy mluvící oblasti jižních Čech v letech 1938-1948*, *Verba Theologica* 13, 2007, s. 112-129.
- WOLF, Hubert, *Il Papa e il Diavolo. Il Vaticano e il Terzo Reich*, Roma 2008.
- ZAGHENI, Guido, *La croce e il fascio. I cattolici italiani e la dittatura*, Milano 2006.

ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin. Doba československého katolicismu (1918-1949)*, VII., Olomouc 2010.

Kvalifikační práce

CUKR, Jiří, *Bílá vrána v černém šatě. Životní pouť Františka Jana Kroihera (1871-1948)*, rukopis rigorózní práce FF JU

Webové odkazy

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Žimutice> [staženo dne 12. prosince 2018]

<http://www.scitani.cz>, [staženo 15. ledna 2014]

Český a anglický abstrakt včetně klíčových slov

Abstrakt

ŠMÍD, M., *Život a dílo českobudějovického biskupa Šimona Bárty*, České Budějovice 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D. 81 stran, 141.859 znaků.

Klíčová slova

Šimon Bárta; českobudějovická diecéze; Svatý stolec; katolická církev; 1920-1940

Diplomová práce *Život a dílo českobudějovického biskupa Šimona Bárty* se zabývá aktivitami českobudějovického biskupa Šimona Bárty (1864-1940) v období let 1920-1940, kdy stál v čele českobudějovické diecéze. Vychází zejména z pramenů Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR v Praze (především fond *Politické zprávy – Vatikán*), vydaných pramenů, dobových periodik a dokumentů úřední povahy i početné české, slovenské, anglické a italské literatury. Dění v diecézi zasazuje osobnost Šimona Bárty a jeho českobudějovické diecéze do souvislostí československo-vatikánských diplomatických jednání v kontextu meziválečného dvacetiletí, přičemž se soustředí na události, které přesahovaly význam diecéze, např. otázku redemptoristické koleje v Českých Budějovicích, úpravu hranic českobudějovické diecéze, šíření myšlenek Katolická akce a její rozvoj v českobudějovické diecézi či Bártovy cesty do zahraničí. Práce představuje zajímavý příspěvek k církevním dějinám první poloviny 20. století.

Key words

Šimon Bára; diocese of České Budějovice; the Holy See; the Catholic Church; 1920-1940

The diploma thesis *The Life and Work of the Bishop of České Budějovice Šimon Bárta* deals with the activities of bishop Šimon Bárta (1864-1940) in the period of 1920s and 1930s, when he was the head of the diocese of České Budějovice. It is mainly based on sources of the Archive of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic in Prague (mainly on the Political Reports from Vatican), published sources, periodicals and documents of the official gazettes and a number of Czech, Slovak, English and Italian literature. The events in the diocese place the personality of Šimon Bárta and his diocese of České Budějovice into the context of the Czechoslovak-Vatican diplomatic negotiations in the context of the inter-war period, concentrating on events beyond the diocese, such as the issue of the redemptorist dormitory in České Budějovice, the edification of the boundaries of the diocese, the activity of the Catholic action and its spread in the diocese or Bárta's journeys abroad. The work presents an interesting contribution to the Church history of the first half of the 20th century.